

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1894. Andra Kammaren. N:o 10.

Tisdagen den 27 februari.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 20 innevarande februari förda protokoll.

§ 2.

Efter föredragning af de på kammarens bord hvilande motioner hänvisades:

herr *D. Perssons* i Tällberg motion, n:o 154, till konstitutionsutskottet;

herr *O. V. Vahlins* motion, n:o 155, till Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 3; och

herr *E. Svenssons* från Karlskrona motion, n:o 156, till kammarens tillfälliga utskott n:o 1.

§ 3.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

lagutskottets utlåtanden n:is 11, 12 och 13;

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2; och

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *A. Lilljeqvist* under sex dagar från och med den 2 instundande mars.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,42 e. m.

In fidem

Hj. Nehrman.

Onsdagen den 28 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades det i kammarrens sammanträde den 21 innevarande månad förda protokoll.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att riksdagsmannen herr P. Andersson i Högkil på grund af allmän svaghet och sömnlöshet tills vidare bör afhålla sig från deltagande i Riksdagens arbeten, intygas härmed på heder och samvete.

Stockholm den 27 februari 1894.

Anton Nyström.

Med. d:r.

§ 3.

Till behandling företogs konstitutionsutskottets memorial n:o 1, med uppgift å hvilande förslag till ändringar i grundlagarne.

Dervid förekom i ordningen först *det från Riksdagen år 1891 hvilande förslag om ändring af § 25 riksdagsordningen.*

Enligt detta förslag skulle nämnda § erhålla följande lydelse:

Befinnes vid riksdagsmannaval, hvilka böra med slutna sedlar förrättas, valsedel lyda å person, som ej är valbar, eller på flera eller färre, än som vid valtillfället böra väljas, eller innefattar valsedel någon tvetydighet i anseende till den eller de valdes namn, skall samma sedel anses ogild.

Äro valsedlar till större antal än hälften ogilda och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Ljungman: Jag hemställer om kammarrens bifall till nu föredragna grundlagsändringsförslag.

Herr Elowson: Såsom kammaren behagade finna, afser det nu föreslagna tillägget till § 25 riksdagsordningen att förebygga de oegentligheter, som kunna uppstå derigenom, att röster massvis förklaras ogilda. Emellertid löses nog icke den svårighet, som är förenad med

dessa oegentligheter, genom den föreslagna ändringen på ett rationellt sätt. Denna lösning skulle vinnas, om man accepterade helt och fullt den grundsatsen, att för att vara vald till riksdagsman fordras att hafva erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna. Ty det är i alla fall enligt mitt förmenande medborgarnes förtroende, icke mer eller mindre konstigt affattade lagparagrafer, som bör utgöra grunden till riksdagsmannakallets utöfvande.

Att den nu föreslagna bestämmelsen skulle kunna i vissa fall verka högst egendomligt, vill jag med ett enda exempel ådagalägga. Om vid ett val två personer erhålla röster, den ene 210, den andre 200, så förklaras naturligtvis den, som erhållit 210 röster, vara vald. Sedermera anføres besvär öfver valet. Om det då befinnes, att dessa 210 röster af en eller annan anledning äro ogilda, så förklaras valet annullerad och nytt val skall anställas, ty mer än hälften af de afgifna rösterna äro kasserade och det befinnes inverka på valets utgång. Men antag nu, att jemte dessa två personer, af hvilka den ene fått 210 och den andre 200 röster, en tredje erhåller stänkröster, 12 till antalet, hvilka icke inverka i vanlig mening på valets utgång. Den, som erhållit 210 röster, förklaras vald. Men besvär anføres öfver valet. De 210 rösterna förklaras ogilda, men de 200 och de 12 förklaras gilda. Då har mindre än hälften af de afgifna rösterna blifvit kasserad, och då måste enligt denna paragraf den minoritetens representant, som erhållit 200 röster, förklaras vald.

Herrarne behagade således finna, att bestämmelsen icke är riktigt lyckligt affattad. Jag uttalade nyss den förhoppning, att man måtte komma till att helt acceptera den grundsatsen, att för att blifva vald måste en person erhålla mer än hälften af afgifna röster. Då emellertid den nu föreslagna formuleringen är bättre än gällande bestämmelser, har jag icke något annat yrkande att göra än det som redan blifvit gjort.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad och efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, blef det ifrågavarande förslaget af kammaren antaget.

Härefter föredrogs *det från lagtima riksdagen år 1892 hvilande förslag om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.* *Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.*

Enligt detta förslag skulle ifrågavarande §§ erhålla följande förändrade lydelse:

§ 6.

1. Första Kammarens ledamöter skola, till ett antal af etthundra-femtio och för en tid af nio år, utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga.

2. Hvarje landstingsområde och sådan stad, som nu är nämnd, utgör en valkrets, för hvilken, efter folkmängden inom dess område, väljes en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en etthundra-femtionedel af rikets folkmängd.

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

3. För valkrets, som har mindre folkmängd än i mom. 2 sägs, väljes dock en riksdagsman.

4. Derest det antal riksdagsmän, som med tillämpning af stadgandena i mom. 2 och 3 bör utses, icke uppgår till etthundrafemtio, skola, för ernående af detta antal, de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som enligt mom. 2 äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarne, vara berättigade att hvar-dera välja ytterligare en riksdagsman.

5. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofran angifna grunder eger utse, bestämmes hvarjtionde år af Konungen; dock må hvad sålunda bestämmes icke lända till inskränkning i vald riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet.

6. Upphör stad att i landsting deltaga, må, så länge då gällande bestämmelse om riksdagsmännens antal för de särskilda valkretsarne ländertill efterrättelse, stadens rätt att utse riksdagsman inträda allenast i det fall, att ledighet uppstår i den valkrets, staden förut tillhört.

7. Äro icke, då tillämpning skall ske af den i mom. 5 nämnda bestämmelse, så många ledigheter inom kammaren, att nya valkretsar, som i följd af stadgandet i näst förestående mom. ännu ej utsett riksdagsmän, samt gamla valkretsar, för hvilka ökning af antalet riksdagsmän bör ega rum, kunna samtidigt komma i åtnjutande af rättigheten att välja fullt antal riksdagsmän, skall, i afseende å ordningen för sagda rättighets utöfning dessa valkretsar emellun, gälla till efterrättelse: att nya valkretsar ega företräde framför äldre; att bland två eller flera nya valkretsar företrädet tillkommer den, som tidigast utträdt ur landsting; att valkretsar, för hvilka tillökningen i riksdagsmännens antal är grundad på stadgandena i mom. 2, ega företräde framför valkretsar, för hvilka sådan tillökning härleder sig från föreskrifterna i mom. 4; att bland sådana valkretsar, hvilka på grund af stadgandena i mom. 2 ega välja ökad antal riksdagsmän, den har företrädet, för hvilken detta antal är störst, eller, om antalet är lika för två eller flera valkretsar, den bland dem, hvars folkmängd mest öfverskjuter de tal, som enligt samma mom. äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarne; att bland sådana valkretsar, hvilka jemlikt mom. 4 ega utse ökad antal riksdagsmän, företrädet tillkommer den, för hvilken det i samma mom. omnämnda folkmängdsöfverskott är störst; samt att i de fall, der folkmängdsöfverskottet, såsom lika stort för två eller flera valkretsar, ej kan tjäna till grund för bestämmande af företrädet dem emellan, detta skall afgöras genom lottning inför chefen för justitiedepartementet i närvaro af tre bland fullmäktige i rikets bank och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret.

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio, deraf etthundrafemtio för landet och åttio för städerna, väljas

för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Å landet, hvar till i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Understiger domsagornas antal etthundra femtio, skola, för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, så vidt ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar, som hvardera välja en riksdagsman. Öfverstiger domsagornas antal etthundra femtio, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

3. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en åttiondedel af folkmängden i rikets alla städer, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en åttiondedel af städernas folkmängd. Städer, med mindre folkmängd än nu är sagdt, ordnas, så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande af att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

4. Indelningen af omförmälda valkretsar, så ock riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd i och för sig berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, bestämmes, efter ofvan angifna grunder, hvar tionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställes, rinner ej tillämpning förr än vid de val, hvilka näst derefter, enligt § 15 mom. 1, skola ega rum. Köping eller annat samhälle, som erhåller stadsprivilegier, räknas i fråga om riksdagsmannaval fortfarande till landet, till dess ny valkretsordning varder fastställd.

5. Uppgår städernas folkmängd till mer än åttio tvåhundra-trettiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän tvåhundra-trettio utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Det antal riksdagsmän, som sålunda bör utses för landet och för städerna, bestämmes af Konungen vid fastställande af den i mom. 4 omförmälda ordning, dervid i öfrigt stadgandena i mom. 2 och 3 skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

§ 15.

Val till riksdagsmän i Andra Kammaren verkställas inom september månads utgång näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

Förordnar Konungen nya val eller afgår eljest riksdagsman för Andra Kammaren innan den tid, för hvilken han blifvit vald, tilländalupit, verkställas ofördröjligen inom den valkrets, som utsett den afgångne, nytt val för den återstående tiden.

§ 16.

Å landet väljes riksdagsman medelst elektor. För hvarje kommun utses inför kommunalstämman ordförande en elektor och der-

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

utöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af ett tusen. Dessa elektorer sammanträda till riksdagsmannaval inför domhafvanden i den domsaga, till hvilken valkretsen hör, eller, om två domsagor äro förenade till en valkrets, inför domhafvanden i den af dessa domsagor, hvilken den största folkmängden eger.

I de valkretsar, som bestå af två eller flera städer, utses inför magistraten en elektor för hvarje stad och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af femhundra. Dessa elektorer sammanträda till riksdagsmannaval inför magistraten i den stad inom valkretsen, som största folkmängden eger.

Kommuner, som hafva att gemensamt välja riksdagsman, ega dock begagna det omedelbara valsättet, derest flertalet af de röstberättigade så beslutar. Då förslag härom af de röstberättigade i en kommun väckes medelst beslut, fattadt inför kommunalstämmas ordförande eller magistrat, varder sådant meddeladt Konungens befallningshafvande, som från öfriga till valkretsen hörande kommuner infordrar deröstberättigades röster och utfärdar kungörelse om utgången, efter thy som de flesta afgifna rösterna varit för bifall eller afslag. I sistnämnda fall kan frågan icke förr, än en tid af fem år derefter förflutit, å nyo upptagas. Beslutas åter förändringen, träder den i kraft vid det val, som näst efter en månad från kungörelsens utfärdande inträffar, och gäller för en tid af minst fem år, hvarefter beslut om dess upphörande kan på lika sätt som om dess införande fattas. Vid de omedelbara valen afgifvas rösterna, särskildt för hvarje kommun, inför kommunalstämmas ordförande eller magistrat; och skola för rösternas sammanräknande och fullmagts utfärdande åt den, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen insändas, för kommunerna å landet till domhafvanden och för städerna till magistraten i den stad, som största folkmängden eger.

I stad, som har att ensam sända en eller flere riksdagsmän, för rättas valen omedelbart inför magistraten; och må, der flere riksdagsmän skola utses, staden, på sätt om val till stadsfullmäktige är stadgadt, kunna indelas i valkretsar. I stad, der magistrat ej finnes, skall den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande taga den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande.

§ 22.

1. Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kamaren, må han deröfver anföra besvär hos Konungens befallningshafvande i valorten eller, der fråga om val för flera *domsagor eller* städer handlagts inom särskilda län, hos befallningshafvanden i det län, der slutliga handläggningen skett. För det ändamål eger klaganden hos domhafvande eller magistrat, som slutligen handlagt valfrågan, äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar derefter bör till klaganden utlemnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom åtta dagar efter valförrättningens slut ingifva sina besvär till Konungens befallningshafvande, som, på sätt i 11 § stad-

gas, lemnar vederbörande tillfälle att sig förklara samt sist innan nästa dags utgång, efter det den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, sitt utslag i målet utfärdar.

2. Den med Konungens befallningshafvandes utslag missnöjde eger att, sist inom åtta dagar efter deraf erhållen del, till Konungens befallningshafvande inlemnna sina besvär, stälda till Konungen, hvar efter med målet vidare så förhållas, som ofvan i 11 § sägs.

3. Vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsinnauppdrag ej blifvit godkänd, förfares i afseende derå, om afsägelsen egt rum vid valtillfälle, enligt mom. 1 i denna § och, om afsägelsen efteråt skett hos Konungens befallningshafvande, enligt mom. 2.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

§ 28.

Hos Konungen göres af hvardera kammaren anmälan om de ledigheter inom kammaren, hvilka skola under samma eller innan nästa riksdag genom val fyllas, hvarefter Konungen anbefaller Dess befallningshafvande föranstalta, att nya val anställas.

Om emellan riksdagar ledighet i någondera kammaren genom ledamots afgång uppstår, åligger Konungens befallningshafvande, *när den afgångne tillhört Andra Kammaren, att föranstalta om nytt val; och, då den afgångne varit ledamot af Första Kammaren, att om ledigheten göra anmälan hos Konungen, som förordnar om nytt vals anställande.*

Beträffande detta förslag anförde:

Herr Vahlin: Herr talman, mine herrar! Då nu föredragna grundlagsförslag för första gången i sin ursprungliga Rydinska redaktion förelåg till kammarens afgörande, förklarade jag mig villig att eftergifva den särskildt gynnade ställning med hänsyn till representantantal i denna kammare, som tillförsäkrades städerna vid den stora kompromiss, hvarur 1866 års riksdagsordning framgick. Jag gjorde det emellertid endast under bestämdt vilkor, att sådan framtidsbestämmelse vidfogades detta förslag, att härigenom vunnes säkerhet, att icke alldeles samma fråga, efter en helt säkert mycket orolig skendöd under några tiotal af år, skulle å nyo uppstå för att tynga Riksdagens arbete och förvirra partiställningen.

Om jag än hvarken ansåg hänsynsfullt mot den förlorande parten eller i öfrigt tillståndigt att vidtaga en grundlagsändring, som, efter ett endast temporärt utjemnande, skulle flytta den påtalade orättvisan från en part öfver till den andra, hyste jag dock redan då den öfvertygelsen, att landsbygdens och städernas verkliga intressen icke voro af så skiljaktig innebörd, och än mindre skulle bli det i framtiden, att särskildt städernas allt fortfarande skulle kräfva dubbel bevakning; och jag trodde då, som jag tror ännu, på fördelarna af en fixering, om än genomförd medelst lyckligare funna bestämmelser än det nu föreliggande förslagens.

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Kongl. Maj:ts senast framlagda förslag utelemnade emellertid äfven det den vigtiga framtidsbestämmelse, jag här omnämnt, som först infliet deri genom den reservation, jag vidfogade konstitutionsutskottets betänkande. Efter detta tillägg kunde jag år 1892, om också icke utan tvekan, rösta för det förslag, som nu föreligger till definitivt afgörande.

Det är sant, jag gjorde det icke utan tvekan, och jag uttalade öppet mina farhågor för följderna för denna kammare af antagandet af något af de då föreliggande förslagen. Jag skulle önskat, att tvenne andra reformer äfven samtidigt funnit sin lösning: en sänkning af vilkoren för valrätt till denna kammare och en begränsning af den kommunala rösträtten på landet -- en revision således af dessa begge bestämmelser, af hvilka den ena ger för litet, den andra för mycket af rätt, men hvilka ändock begge hjälpas åt att befästa samma stora orätt, mot hvilken hela vår utvecklingsrörelse nu så hårdt bryter sig, och som den icke kan smyga eller smygas på sida om.

Ingenting hade emellertid då varit att vinna för dessa frågor genom deras sammankoppling med en länge eftersträfvad reform, af hvars ensidiga genomförande man då icke öfversåg alla följder, och hvars förmenta fördelar man då som nu icke så litet öfverskattade. Det fans emellertid då andra förhållanden, som man kunde hoppas skulle föra till dessa frågars lösning, förhållanden, som emellertid nu icke längre finnas.

Man kunde ju ännu vid 1892 års ordinarie riksdag berättigadt förvänta, att det ständigt växande krafvet på en utsträckt försvarspflicht och härmed förenadt aflyftande af länge och otåligt burna bördor från vissa samhällsklassers skuldror icke skulle af denna kammare bifallas utan medgifvande af en lika otåligt efterlängtd medborgarrätt åt andra och större klasser, som, redan förut mindre gynsamt ställda i alla hänseenden, skulle få sin fulla anpart med af de nya bördorna, utan att tillerkännas någon del vid utskiftandet af vederlaget, och hvilka klasser man dessutom så nyss förut gifvit ett lika bittert som obestriddigt bevis på rösträttsfrågans betydelse, på faran af att vara skattepliktig men rättslös.

Likaså hade det visat sig, att en stämning för en begränsning af den kommande rösträtten på landet vunnit en så ökad styrka inom Första Kammaren, att en reform i detta hänseende äfven kunde anses förestående.

Man kunde hysa dessa förhoppningar före den urtima riksdagen — det var de stora löftenas tid — men man kan det icke längre efter densamma; och i följd häraf torde äfven vi, som före denna urtima riksdag allt för godtroget röstade för att öka och befästa Första Kammarens magtställning inom representationen för all framtid, böra, med de senaste årens erfarenhet för ögonen, undersöka, huruvida vår ställning till det hvilande grundlagstörslaget icke äfven blifvit en annan, än den var, då vi första gången provisoriskt godkände detsamma.

Denna undersökning synes mig endast ha till uppgift att besvara tvenne frågor: eger en inskränkning af städernas representationsrätt ännu samma betydelse för landsbygden, som den egde före den ur-

tima riksdagen; och kan det berättigadt förväntas, att ett antagande af föreliggande förslag — det är ett stärkande af Första Kammarens ställning — skall, om icke öka, så åtminstone icke förminska representationens vilja och förmåga att lösa de stora frågor, som vår utveckling nu så allvarsamt ställer för densamma, särskildt de tvenne reformkraf, som jag här framhållit såsom banbrytande för alla andra? Det är af det svar, jag nu måste ge på dessa frågor, som mitt votum i dag skall bestämmas.

Genom urtima Riksdagens beslut om grundskatternas liksom rust- och roteringsbördornas afskrifning har den stridsfråga, som allt dithills stälde lands- och stadsrepresentanter i skilda läger och härigenom så olyckligt tilltrasslade vår partiställning, har dock den till sist och för alltid blifvit fullständigt afskrifven. Den är ett minne blott, om än som sådant ännu icke ofarlig. Härmed har emellertid vår politiska partiställning börjat alltmer klarna, andra och högre framtidsuppgifter kunnat bestämdare framträda och göra sig gällande, på samma gång det egentliga motivet för en inskränkning af städernas representationsrätt förlorat sin betydelse.

Inga verkliga intressen för landsbygden hotas numera att af städernas ökade inflytande skjutas å sido, och under sådana omständigheter borde de andra skäl, som för närvarande tala för uppskjutande af en definitiv uppgörelse dem emellan, kunna fullt och opartiskt komma till sin betydelse. Det är — för så vidt min syn sträcker sig — endast onda minnen, som stå oss emellan, men jag skulle vilja hoppas, att icke många af oss, för att sona dessa gengångare, skola i dag vilja göra ett gemensamt offer af vår bästa framtidsförhoppning. Urtima Riksdagen tog bort hvad vi så länge stridt om, men den lemnade oss tillräckligt att kämpa för och emot, och vi kunna, synes det mig, i dag bättre häfda den allt fastare sammanslutning, som den politiska utvecklingen så bestämdt ställer för oss som framtidsuppgift, genom en gemensam seger än genom ett gemensamt nederlag.

Jag behöver ju knappast i förbigående påminna om att de begge parter, jag här talar om, äro framstegsmännen från land och stad, de, som i allt väsentligt hafva samma gemensamma intressen att skydda, samma gemensamma framtidsmål att kämpa för.

Vid urtima riksdagen trängde sig frågan om ökade bördor för vårt lands försvar fram till lösning före frågan om ökad medborgarrätt för ett större flertal af dessa skattemedborgare, som skulle, lika med de andra, dela de nya bördorna. Försvarsfrågan sköt rättsfrågan till sido och som jag befarar till baka, i stället för att, som väl mången med mig hoppades, skjuta den framför sig till lycklig lösning. Jag förmodar, att åtminstone några, som under dessa känslöstämningens farliga ögonblick förveklade dessa frågors företrädesrätt, med hänsyn till deras betydelse för vårt lands framtid, — som då skiftade ståndpunkt och härigenom möjliggjorde detta förtidiga steg i vår utveckling, att de åtminstone förväntade af segrarnes högsinne och rättskänsla, att de, sedan de pålagt de nya bördorna, skulle känna sig förpliktigade att ärligt tillmötesgå de gamla rätteskrafven. Ja, man kände äfven denna förpligtelse så allvarligt manande, att man måste söka nya

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

*Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

undandfykter — och man uppfann de s. k. garantierna. De skulle bli ännu ett nytt politiskt samvetsplåster. Man visade ju, att man ville ge, ge något som ingen ville ha, och som ingen riktigt visste hvad det var, om icke en uppfinning, som skulle möjliggöra för ena parten att ge utan att förlora, och för den andra att få utan att vinna, och som, i hvad fall som helst, alltid i stället för ett snart genomförande af Andra Kammarens fullt färdiga program, skulle ställa i utsigt ändlösa tvister om ett sannolikt värdelöst resultat. Detta bullrande "på stället marsch" skulle allt fortfarande karakterisera vår politiska utvecklingsrörelse!

Vid 1892 års ordinarie riksdag fans för en, låt vara betydelselös, begränsning af den kommunala rösträtten på landet en mycket stark minoritet inom Första Kammaren; förslaget om en begränsning till $\frac{1}{2}$ af kommunernas hela röstetal föll med 56 röster mot 57. Vid 1893 års riksdag väntade vi här en afton så otåligt att emottaga budskap om hur långt Första Kammarens eftergifter då skulle sträcka sig. Jag behöfver icke påminna dem, som då voro här närvarande, om budskapets innebörd, då det slutligen kom: den starka minoriteten var nu betydligt reducerad, samma förslag, som jag nyss omnämnde, föll nu med 32 röster mot 80.

I rösträttsfrågan bjuder man oss således nu, i stället för ett antagande af Andra Kammarens enkla förslag, garantiernas invecklade konstverk i ett fjerran framtidsperspektiv, och fyrktalens siffermätt på människovärde och medborgarrätt skall allt fortfarande utan inskränkning vara den svenska rättvisans lagmätt. Se der, hvad dessa begge frågor vunno på försvarsfrågans lösning, hvad de rättslöse fingor i vederlag för nya bördor — och, jag upprepar det, vår utveckling väntar på dessa begge frågors lösning, ty den, liksom all verklig utveckling, måste dock i första rummet vara en rättsutveckling; den är farlig annars.

De hafva varit lärorika de tvenne år, som detta förslag hvilat, men till den erfarenhet, jag påvisat i tvenne fall, måste ändock läggas en af kanske ännu större förebådande betydelse. Till hvarje ny riksdag återkommer Första Kammaren förstärkt med nya ledamöter, fiender till allt nytt — utom kanske nya anslagsfordringar. Vi måste förutse, att vi, inom en icke aflägsen framtid, för våra uppfattningar här icke hafva att påräkna en enda röst från Första Kammaren vid summeringen af de gemensamma omröstningarnas resultat.

Jag tror, att jag nu tillfyllestgörande besvarat de begge frågor, jag framställt. Striden i den fråga, som nu föreligger, är icke ett sista kraftprof af en lång, en allt för lång brottningskamp mellan stad och land, den har slutat med försouing; men, den gäller i dag något annat och mer: att än fullständigare och beständare tillbaksätta Andra Kammarens ställning inom representationen, och härmed gäller den de frisinnades ställning inom hela vårt land.

Är det med dessa fakta för ögonen rätt, är det i något afseende klokt att nu söka förebygga Andra Kammarens tillväxt, då denna tillväxt i regel måste förväntas komma att öka de frisinnade och sparsamhetsvänliga representanternas antal här?

Är slutligen för gamla landtmannapartiet frågans afgörande just nu så trängande, att det icke kan se tiden an ännu något litet, invänta ännu någon ny erfarenhet? Detta parti kan, när helst omständigheterna dertill föranleda, å nyo upptaga detta förslag, med full visshet att, understödt af alla frihetsfiendtliga element inom riksdagen, af allt det egetintresse, som, gömdt under vackra fosterländska förklädnader, nu predikas rundt hela vårt land, kunna bringa det lika säkert till lösning som nu.

Gent emot det konservativa partiet, sannolikt snart enväldigt herskande inom Första Kammaren och stödt af en mycket stark minoritet äfven inom denna, gent emot en regering, som utgått ur detta parti och hyllar dess grundsatser, kunna de frisinnade inom denna kammare dock ännu uträtta något, om de hålla enigt tillsammans. De kunna hindra ett bestämdt tillbakaskridande genom lagstiftningsåtgärder, och de kunna ännu hålla en vaktpost vid vår osäkra konstitutionella gräus, der särskildt regeringsformens 89:de § lemnar en så stor öppning, om de än icke kunna genomföra några verkliga reformer eller kanske kunna hindra ett snabbt framåtskridande mot statsbrist och ständigt ökade skattebördor — det öde, som hotar hvarje folk och farligast ett litet och fattigt, hvars bästa energi och kraft så uteslutande tagas i anspråk för häfdande af en icke hotad yttre magtställning, att det försummar den inre utveckling, af hvilken dess yttre säkerhet alltid är i främsta rummet beroende.

Att med en dylik vansklig ställning för dagen äfven frivilligt fränkänna sig möjligheten af bättre utsigter för framtiden, fränsäga sig det inflytande, en säkert växande magtställning redan tidigt ger i förskott, det synes mig vara mer än politisk kortsynthet.

Att det föreliggande förslagets innebörd nu icke längre är att reglera magtfördelningen mellan lands- och stadsrepresentanter, utan att på begges bekostnad endast säkrare befästa fyrktalens magt inom representationen, det har allt bättre insetts af de mera frisinnade äfven bland landtmännen. För dem står klart, att denna rättsreglering, utan verklig reform af de valrättsbestämmelser, som utestänga det stora flertalet af vårt folk från allt inflytande på utseende af dess representation, är ett steg till baka, ett ödesdigert steg, som nu kan utan våda uppskjutas, men som, en gång taget, icke kan återtagas.

Herr talman! Jag yrkar afslag på det föredragna betänkandet; vi meningsfränder från bygd och stad skola nog en gång uppgöra våra mellanhafvanden, men tiden därför är icke riktigt väl vald just nu, då våra motståndare så girigt utsträcka händerna för att upphemta den vinst, hvaraf intet skall tillfalla oss sjelfva. Jo, det är sant, något skall äfven tillfalla oss — det är magtlösheten.

Herr *Gust. Ericsson* från Stockholm förenade sig med herr *Vahlin*.

Herr *Odhner* yttrade: Herr talman, mine herrar! Då jag tecknat mitt namn under den af herr *Themptander* framburna motionen, har jag redan derigenom gifvit till känna, att jag kommer att yrka afslag på det hvilande förslaget. Jag har derigenom äfven gifvit till känna,

Om ändring af §§ 6, 15, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

*Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

hvilka som äro de väsentligaste motiven till detta mitt yrkande. Jag skulle kunna inskränka mig till att hänvisa till samma motiv. Jag skulle ock kunna nöja mig med att åberopa, hvad en af regeringens egna ledamöter har i frågan anfört till statsrådsprotokollet. Men då jag icke, såsom de flesta af mina kamrater i kammaren, haft tillfälle att taga del i föregående öfverläggningar om denna viktiga fråga, anhåller jag att få angifva min ståndpunkt och framhålla särskildt de moment i frågan, som för mig hafva den största vikt och betydelse.

Af de olika intressen, som beröras utaf det hvilande förslaget, finnes ju intet, som beröres på ett känbarare sätt än städernas intresse. Det begäres af städerna, att de skola uppgifva en rätt, en viktig politisk rättighet, som de lagligen förvärfvat, en rätt, som hvarken kan kallas föräldrad — ty den är ju knappt 30 år gammal — ej heller kan sägas vara af dem förverkad — ty hvad som lagts stadsrepresentanterna till last från olika håll, bär allt för mycket spår af tillfälliga politiska företeelser, dem jag icke behöfver här närmare omtala; det bär allt för mycket spår af tillfälliga stämningar eller rättare misstämningar, för att man skulle dervid fästa något större afseende, då man går att lagstifta för en lång framtid.

Den rätt, som det här gäller, har också tillkommit på ett sådant sätt, under sådana förhållanden, att den äfven derfor kan förtjena afseende och undseende. Den har tillkommit såsom ett slags ersättning för den sjelfständiga stämman, som städerna egde i den gamla representationen; den har tillkommit, enligt riksdagsordningens motiv, såsom en garanti deremot, att denna kammare skulle komma att utgöras af blott ett-enda samhällselement; den har slutligen äfven tillkommit såsom ett stöd för de mångfaldiga både materiella och andliga kulturintressen, som städerna innesluta. Det var således med särskild afsigt, som statsmagterna på sin tid tillerkände städerna den ställning inom representationen, som de för närvarande innehafva. Det är väl sant, att de då icke kunde förutse den starka tillväxt i städernas folkmängd och representantantal, som sedermera följde under 1870- och 1880-talen. Men de kunde dock icke heller vara okunniga derom, att representantantalet i städerna skulle växa fortare än på landet. Detta kunde redan då slutas af folkmängdsförhållandena, i det att på 1850- och 1860-talet städernas folkmängd ganska anseeligt tillväxt, under det landsbygden redan då började decimeras genom emigrationen. Det oaktadt tillerkände statsmagterna städerna den ifrågavarande rätten.

Emellertid erkänna ju stadsrepresentanterna villigt, att städernas rätt måste vika, när högre intressen så kräfva, när det visar sig nödvändigt att afhjelpa vissa deraf föranledda missförhållanden. Vi känna alla, hvilka dessa missförhållanden äro. De äro i första rummet det allt för stora antalet af stadsrepresentanter öfver hufvud taget och i andra rummet den allt för starka tillväxten af städernas, särskildt de stora städernas, representantantal. För att nu afhjelpa detta, äro stadsrepresentanterna villige att uppoffra en del af städernas rätt. Men de begära därför två ting. De begära, att uppoffringen icke må vara större, än de påvisade missförhållandena oundgängligen kräfva,

och de begära vidare, att den begränsning, som är nödig, sker efter *billiga grunder, grunder, som lagen och lagstiftarne sjelfve anvisat*.

Det erkännes ju vara ett missgrepp, om en menniska, som vill vinna ett mål, därför använder större och starkare medel, än omständigheterna påkalla. Detta kallas gemenligen att skjuta öfver målet; och det är detta, jag tror att man gjort i denna fråga. Hvad som behöfves, det är uppenbarligen en *begränsning* af städernas representantantal, på det sätt att tillväxten sker ytterst långsamt. Men i stället för en begränsning har man bjudit oss en *fixering*. För min del har jag aldrig kunnat förstå, hvad det är som skulle göra en fixering nödig. Här finnas ju flera andra sätt och vägar att vinna målet. Det fins den väg, som anvisas af den nu framlagda motionen. Men om man till äfventyrs fruktar, att efter denna metod städernas tillväxt efter cirka 30 års förlopp åter skulle kunna blifva farlig för jemvigten; — ja, då har man ju i sin hand att göra begränsningen så effektiv som möjligt genom att antaga en stigande skala, så att ju större folkmängd en stad vunne, dess större skulle representationsqvoten också blifva. Genom en sådan metod skulle man för all framtid vara befriad från nämnda farhåga.

En dylik begränsning, vare sig på ena sättet eller på det andra, vore byggd på hvad jag förut kallade *billiga grunder, grunder som lagen och lagstiftarne sjelfve anvisat*. Hvilka äro då dessa grunder? Det har sagts, om jag minnes rätt under öfverläggningen i Första Kammaren, att den princip, som riksdagsordningen uppställer, skulle vara endast den territoriella indelningen i domsagor och städer, och att folkmängden tillkomme som ett senare, reglerande moment. Detta är näppeligen riktigt. När det i 13 § riksdagsordningen heter, att domsaga med större folkmängd än 40,000 skall delas i två valkretsar, och att i större städer en representant skall väljas för hvar 10,000-tal, är åtminstone för mig klart, att folkmängden här inträder icke blott såsom ett senare tillkommet, reglerande moment, utan att det finnes der såsom ett ursprungligt, väsentligt och konstitutivt element. En kommun med en viss i lag bestämd folkmängd, det är den valkrets, riksdagsordningen anvisar. Följer man nu de grunder, som lagen sjelf angifver, kommer man således äfven på denna väg till en begränsning af representantantalet, vare sig genom en gång för alla bestämd folkmängdssiffra eller genom en stigande skala, men man kommer icke till en fixering.

När man i en lag inför en ny princip, och en sådan är obestriddligen fixeringen af representantantalet, så är det naturligtvis svårt att förutse, hvilka verkningar denna princip kommer att medföra, det är svårt att på förhand säga, hvar det bär, det är i sjelfva verket ett språng i mörkret, man står i begrepp att göra. Att så är, visar sig bäst af de mångfaldiga olika, ofta diametralt motsatta, beräkningar, som blifvit gjorda med afseende å de eventuella följderna af det hvilande förslaget. Den ena dagen får man höra, att det är de stora städerna, som genom detsamma komma att förlora mest, och den andra dagen, att det är de mindre städerna, som komma att blifva derpå lidande. För min del tror jag, att det är de mindre städerna, som

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

få sitta emellan; detta synes mig följa deraf, att de stora städerna hafva proportionsvis mycket starkare tillväxt än de mindre. Men jag vill lemna den saken derhän. Hvad man dock redan nu med visshet kan säga, det är, att denna s. k. fixering, som skulle vara sjelfva stabiliteten, kommer att medföra mycken osäkerhet, kommer att medföra en omkastning och en förskjutning af städernas representativa förhållanden och rättigheter, som icke kan annat än verka oroande och kännas tryckande på många håll. Resultatet af hvad jag nu anfört blifver, att jag anser den föreslagna fixeringsprincipen icke nödig för vinnande af det ändamål, som här afses; att jag finner nyttan deraf mycket tvifvelaktig, eller, rättare sagdt, att jag finner den nytta, som den på en eller annan punkt kan medföra, vida öfvervägas af de olägenheter, den i andra afseenden kommer att vålla; och slutligen att jag visserligen finner fixeringen möjlig att genomföra, men på samma gång förknippad med stora svårigheter vid tillämpningen, hvilket bäst visar sig af det svårbegripliga stadgandet i § 6 mom. 7, som icke torde ega sin like i våra grundlagar, och hvilket äfven visar sig deraf, att regeringens ingripande vid valkretsarnes reglering blifvit en nödvändighet.

Herr Nyström: Vid den föregående behandlingen af det förslag, som här föreligger, vill det synas, som om ett felslut vore begånget, ett sådant, som kallas *petitio principii*, då såsom bevisgrund användes ett påstående, som behöfver bevisas. Man har sagt: "det måste anses ostridigt, att en begränsning af riksdagsmännens antal är nödvändig"; men man har icke ingått i bevis för den satsen; och på ett dylikt löst antagande har man uppkonstruerat en lag af sådan vikt, i synnerhet för städerna, som den föreliggande. För min del bestrider jag, att en sådan begränsning af representantantalet är nödvändig. Med afseende å *den lokal* eller rättare *de lokaler*, i hvilka Riksdagens förhandlingar försiggå — detta är ju ett af skälen för begränsningen — är det uppenbart, att den icke erfordras. Att denna kammare icke lemnar synnerligen många rum för ett tilltagande antal ledamöter, är jag villig att erkänna, men det går likväl för sig att här bereda utrymme för det fåtal, som i en närmare framtid kan tillkomma oss. I alla händelser är ju Riksdagen betänkt på att skaffa lämpligare byggnad, men i det hänseendet vill jag blott uttala den förhoppningen, att det uti ekonomiskt hänseende olyckliga Helgeandsholmsprojektet aldrig måtte komma till utförande, helst andra, bättre och billigare utvägar med säkerhet stå till buds. — Med afseende å *antalet af ledamöter* torde detta icke vara så stort, att fixeringen på grund deraf bör ske. Jag skall i det hänseendet be att få nämna, att under nuvarande session är riksdagsmannantalet i Englands andra kammare eller underhuset 670, i Frankrikes 584, i Preussens 433 och i Italiens 508. Det synes af dessa siffror, att det tal, till hvilken Andra Kammarerna nått, eller 228, icke kan anses för stort. Jag vill tillägga, att i intet af dessa länder med undantag af Italien har man funnit nödigt att begränsa eller fixera antalet. — Hvad slutligen beträffar *kostnadsfrågan*, hvilken äfven någon gång framhållits, anser jag den icke vara af beskaffenhet att få inverka på en så stor politisk reform som

ifrågavarande, och för öfrigt, om kostnaden skulle stiga utöfver siffran 289,200 kronor, hvartill kostnaden förlidet år uppgick, så beror detta på stigande folkmängd, som har kraft att bära de ökade utgifterna.

Sedan jag nu i korthet visat, att de, om jag så får säga, *materiella* skälen icke äro gällande, skall jag med några ord beröra de *politiska*. I främsta rummet skall jag då fästa uppmärksamheten på talen 150 och 80 eller fördelningen af Andra Kammarens representantantal, som i sjelfva verket innebär det förhållandet, i hvilket stad och land hädanefter skulle komma att utöfva sin respektiva lagstiftningsrätt. Några statistiska data skola visa, i hvilken orimlig proportion nämnda tal stå till de verkliga förhållandena, i synnerhet då det torde få anses såsom fastslaget, att stigande folkmängd, direkt och ökad bidrag till den allmänna hushållningen indirekt skola medföra proportionsvis större intlytande på samhällsordningen och i det politiska lifvet. Sedan 1870 har taxeringsvärdet på landet ökat med 56 procent, men deremot i städerna med 112 procent. Städernas taxeringsvärde uppgår för närvarande till $\frac{1}{3}$ af hela rikets. Städernas folkmängd utgör $\frac{1}{4}$ af hela rikets och erlägger 65 procent af dess beskattning. Med en sådan utveckling, med sådana siffror för ögonen är man berättigad att säga, att det föreliggande förslaget icke blott är en förändring af den grund, som lades år 1866, utan fast hellre en upprifning af samma grund i afsigt att lägga en annan ny grund, som emellertid lider af en svaghet af den beskaffenhet, att ensam den skulle föranleda mig rösta mot det hvilande förslaget. Jag menar paragraf 13 mom. 4, der det står, att indelningen af omförmälda valkretsar bestämmes hvart tionde år af Konungen. I vår nu gällande lag förekommer en sådan indelning af valkretsar allenast rörande domsagor, hvilkas invånareantal blifvit för stort, och den tudelning, som då eger rum, skall dock ske efter vissa grunder, ty det står föreskrifvet, att delningen skall ske helst häradvis. Denna nu ifrågasatta hvart tionde år återkommande inblandning från Kongl. Maj:ts sida, för att, efter tudelning eller förening af domsagor och hopslagning af mindre städer, det föreskrifna antalet valkretsar skall uppnås, är efter min mening vådlig. Enligt föregående bestämmelser hafva valmännen sjelfva i sin hand att öfvervaka, det ingen träder deras rätt för nära. Här föreslås en indelning oberoende af valmännens önskningsar och oberoende af, om jag så får säga, lokala förhållanden, och med den indelning, som sker, få valmännen åtnöja sig. Jag anser, att denna lag är vådlig, och den *kan* lemna rum för godtycke, som minst af allt borde höra hemma i en valordning, enligt hvilken svenske män skola utöfva sin högsta medborgerliga pligt och der i synnerhet god och väl skrifven lag borde hafva första och sista ordet.

Jag skall slutligen beröra de *sociala* skäl, som inverka på frågan. Dessa skäl äro mindre framträdande, men de äro de tyngst vägande. De äro, så vidt jag förstår, af väsentlig olikhet i de båda kamrarne. I Första Kammaren höres ett dunkelt tal om "onaturliga" allianser, som förklaras vara till finnandes i Andra Kammaren, och i det talet ligger ett visst beklagande. Men deremot höres icke någon klaga, såsom jag gör, öfver saknaden af den enda allians, som enligt min

Om ändring
af §§ 6, 15,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

mening är *naturlig*, alliansen mellan de båda kamrarne för enig samverkan till fäderneslandets ära, lycka och förkofran. Men der framskymtar också en farhåga för socialismens röda spöke, som anses egentligen lefva, vistas och hafva sin varelse i städerna. Jag skulle likväl vilja se den träda fram, som vågar förklara oss, svenska städernas representanter, vara en samling röda rabulister, hvilkas tillträde till Riksdagens förhandlingar kunde innebära någon fara eller någon våda för landets trygghet och säkerhet och hvilkas inflytande derför, så vidt möjligt är, bör kringskäras. Den, som så tror och så tänker, skall säkerligen vid närmare bekantskap med oss komma under fund med sitt misstag, och han skall också säkert komma att ångra *det* slut, till hvilket han kommit på så falska förutsättningar. Det kan för öfrigt ifrågasättas, huruvida icke en liten inblandning af liberalismens rödfärg skulle vara nyttig för förhandlingarna hinsidan sammanbindningsbanan och åt dem förlåna ett rosenkiummer, som de för visso för närvarande sakna.

I Andra Kammaren åter äro de sociala skälen långt djupare, långt allvarsammare. Här står, så vidt jag förstår, striden mellan stad och land, en strid, för länge sedan påbörjad och som understundom har upplammat, men som nu synes mig ha slagit ut i full aktualitet. Ja, i en strid är den svagares öde gifvet, men för den händelse ett bifall lemnas, skall det orättvisa beslut, som Andra Kammaren fattar, stå skrifvet i vår historia till ett vittnesbörd derom, att behörig hänsyn till andras grundlagsenliga rätt icke vann gehör inför Andra Kammarrens pluralitet redan 25 år efter det att representationsförslaget, med sådant jubel helsadt, lyckligen blef genomfördt.

Då alltså, herr talnan, förslaget efter mitt förmenande är både farligt, olämpligt och orättvist, anhåller jag för min del att få yrka afslag.

Herr Ljungman: Herr talman! Jag skall i motsats mot de föregående talarne yttra mig helt kort.

Herr Vahlin nämnde, att tidsförhållandena äro synnerligen förändrade nu mot hvad de voro vid lagtima riksdagen år 1892, då det föreliggande förslaget antogs att hvila till vidare grundlagsenlig behandling, och deruti vill jag gifva honom fullständigt rätt; men jag drager en helt annan konklusion än han af hvad som skedde vid 1892 års urtima riksdag. Den grund, som år 1863 vid framläggandet af propositionen till vår nu gällande riksdagsordning förefans för bibehållande i 13 § riksdagsordningen af en *ståndsskilnad* mellan städernas och landets befolkning, den grunden är i sjelfva verket aflägsnad genom det beslut, som fattades vid urtima riksdagen; och den konklusion, jag drager af händelserna år 1892, är den, att ståndsskilnaden i 13 § riksdagsordningen bör helt och hållet bortskaffas i stället för att fastläsas. Då jag emellertid mycket väl inser, att ett antagande af det nu hvilande förslaget icke lägger något hinder i vägen för en sådan utveckling och icke heller för en sammankoppling af den 13:de §:s omändring med den 14:de §:s omändring — hvilket äfven antyddes af herr Vahlin — så ser jag icke något hinder för

att nu antaga det hvilande grundlagsförslaget. Tvärtom tror jag, att man deruti har ett ganska godt uppslag för en vidare utveckling.

Att man i det hvilande grundlagsförslaget kommit att uppställa en fixering af kammarledamöternas antal i stället för att omarbete det förslag, man redan hade, eller utarbete ett nytt förslag på de grunder, som angåfvos af statsministern friherre De Geer år 1863, det kommer sig af den liknöjdhet, som stadsrepresentanterna visat i frågan. Om man undantager det förslag, som framstälts af professor Rydin, och som antyddes först vid 1887 års majriksdag, i syfte att motarbete det förslag, för hvilket landtmännen då kämpade, och i syfte att gynna städerna och skydda deras rätt; så har från städernas sida icke framställts ett enda förslag, som varit möjligt att antaga, icke ett enda förslag, till hvilket man kunde anknyta en utveckling af frågan. Det är denna omständighet, som har vållat, att det förslag, som nu föreligger, är sådant, som det är i afseende å fixeringen. Hade till och med så sent som vid 1892 års riksdag stadsrepresentanterna framlagt ett förslag, som visat, att man verkligen ville en reform, och som antydt, i hvilken riktning man ville, att denna reform skulle gå, på ett sådant sätt, att man kunde inse, att det var möjligt att genomföra densamma; så är det påtagligt, att ett sådant förslag kunnat vinna pluralitet inom åtminstone denna kammare. Så skedde emellertid icke. Det förslag man kom med är, såsom hvar och en, som vill se igenom det, lätt kan finna, alldeles omöjligt att bygga något på.

Hvad slutligen beträffar magtställningen mellan de båda kamrarna, beror den väl icke derpå, att Andra Kammarens ledamöters antal skulle växa så mycket hastigare än antalet ledamöter af Första Kammaren. Hvad särskildt beträffar den motion, som åtskilliga stadsrepresentanter här framlagt, vill jag ock påpeka, att den ju i själfva verket bjuder på samma "vingklippning", eller hvad man vill kalla det, som det hvilande grundlagsförslaget. Om i stället denna motion nu hade förlegat till antagande, hade ju följden blifvit den, att Andra Kammarens antal representanter hade kommit att utan ökning stå stilla ganska länge, åtminstone så länge, till dess man hade behöft å nyo omarbete § 13 i samband med omarbetande af § 14 riksdagsordningen.

Jag tror därför, att den beskyllning, man framkastat mot förslaget i detta hänseende, är obillig. Om Andra Kammaren nu står mycket svagare gent emot Första Kammaren än för 15 år sedan, så beror detta icke derpå, att ledamöterna af Andra Kammaren nu äro färre till antalet — de äro ju tvärtom flere — utan derpå, att parti-grupperingen är onaturlig och att personer gå tillsammans i samma parti, hvilka hysa de mest skiljaktiga åsikter, och att därför någon kraftigare enighet sällan vinnes i denna kammare.

Jag yrkar bifall till det föreliggande förslaget.

Herr Elowson: Herr talman! Anhängarne af det nu hvilande förslaget, som afser en ombildning af Riksdagens sammansättning, kunna för visso icke glädja sig åt någon synnerligen stor hänförelse för för-

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

slaget hos nationen. I detta afseende förefinnes en märklig skilnad mellan tillståndet nu och de opinionsyttringar, som gjorde sig gällande under förberedelserna till antagandet af 1866 års riksdagsordning. Anledningen till denna skilnad kan också vara lätt funnen. Då afsåg förändringen ett framåtskridande, ett stort steg framåt till högre fulländning och större fullkomlighet. Den förändring, som nu är föreslagen, åsyftar enligt min uppfattning, ett steg till baka. Vid 1866 års representationsförändring inträffade det lätt begripliga, att ridderskapet och adeln frivilligt afstod från sin magt, så vidt den rörde sig på det politiska området, *för att lägga densamma i nationens händer*. Den för vanligt förstånd nu obegripliga företeelsen är den, att det i denna stund lifskraftigaste och politiskt mäktigaste partiet inom Riksdagen är färdigt att afsäga sig sin magtställning för att lägga densamma hos en Första Kammare, hvars politiska uppfattning det gamla, frisinnade landtmannapartiet icke delar.

Det förslag, som nu är framlagdt, leder sitt ursprung från treårsperioden 1888—90. Grundritningen till detta förslag utarbetades inom konstitutionsutskottet år 1888. Det kom in till kamrarna i slutet af riksdagen. Båda kamrarna återremitterade detsamma i den underförstådda mening, att det skulle få hvila hos utskottet till nästa riksdag. Detta förslag utgick ifrån en helt och hållet ny princip, nemligen den om fixering. För denna nya princip var icke någon egentlig motivering förebragt. Det sades endast, att hos oss har man ansett "det vara i sin ordning att fastslå en viss siffra för riksdagsmännens antal" och att derjemte äfven etablera en bestämd proportion icke endast mellan de båda kamrarna, utan äfven mellan skilda delar af den ena kammaren. Jag vill erinra derom, att förslag angående fixering af riksdagsmännens antal visserligen förut blifvit framställt under förberedelserna till 1866 års riksdagsordning, men icke vunnit erkännande. Under år 1884 väcktes ock i Första Kammaren förslag om en liknande fixering. Dåvarande konstitutionsutskott betecknade detta såsom en våldsamt rubbning af de uti 1866 års riksdagsordning fastslagna grunderna.

Då förslaget återkom i oförändradt skick från konstitutionsutskottet vid 1889 års riksdag, uppstod om detsamma debatt såväl i Första som i Andra Kammaren. I Första Kammaren blef detta fixeringsförslag förkastadt med en majoritet af 63 röster mot 53. Så vidt jag har kunnat inhemta, torde motiven för detta afslag hafva varit dels formella betänkligheter, dels hvad jag nyss antydde, eller att fixeringsprincipen i sjelfva verket principiellt skiljer sig från de grunder, som äro angifna i 1866 års riksdagsordning. Vid 1890 års riksdag återkom förslaget, och då blef det antaget i båda kamrarna. Man uppvisade visserligen, att förslaget i följd af sina formella brister var oantagligt, att det var omöjligt, men det var bestämdt, att förslaget skulle antagas, och det blef antaget till hvilande i båda kamrarna. Pluraliteten i Första Kammaren hade då ändrat sig, så att för bifall röstade 76 mot 51 för afslag. Kom så den rätt egendomliga sanktionsvägran på detta förslag från regeringens sida. Jag har anledning antaga, att denna sanktionsvägran till väsentlig del härrörde från den fasta hållning, som en af

Konungens rådgifvare under förhandlingarna ådagalade, och jag ber att för min ringa del få begagna detta tillfälle att till honom fram-bära min tacksamhet, därför att detta oförliga förslag icke blef in-registrerad i Sveriges grundlagar. Jag vill nu hysa en förhoppning — den är måhända fåfång — att äfven det här föreliggande förslaget icke må blifva inregistrerad i den svenska grundlagen. Ifrågavarande förslag utgör nemligen endast en formel omarbetning af det, som Riksdagen år 1891 hade antagit. Regeringen ansåg sig böra omarbete detta samma förslag, som af formella brister icke kunde vinna dess godkännande.

*Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Uti det förevarande förslaget finnas, beträffande sammansättningen af Första Kammaren, tre principer, som strida mot hvarandra. Den ena är den om fixeringen af hela representantantalet; den andra afser fastställandet af en viss tid för hvarje riksdagsmans mandat, och den tredje är den bestämmelsen, som föreskrifver, att hvarje riksdagsman skall inom sin valkrets utses efter en rörlig norm, nemligen en viss bråkdel af folkmängden i riket. Dessa tre principer äro icke med hvarandra förenliga. Detta visas också deraf, att, oaktadt det otroliga skarpsinne, som nedlagts på affattandet af formen i detta förslag, man ändock icke har lyckats lösa frågan på annat sätt, än att, såsom fram-går af 6 paragrafens 7 mom., man måste öfverlemnna åt slumpen att i vissa fall afgöra, om en riksdagsman skall utses exempelvis af lands-tinget i Malmöhus län eller af landstinget i Jemtlands län. Mig synes, att, då man kommit till denna konsekvens, det hade varit skäl att tänka på, att dessa grunder, som blifvit framlagda, icke äro lämpliga att derur härleda en ny riksdagsordning. Enligt mitt förmenande hade vår riksdagsordning af år 1866 varit mera lämplig att tjena till grund härför.

I detta sammanhang ber jag att få säga några ord med anledning af hvad den ärade talaren på göteborgs- och bohuslänsbanken yttrade. Han framhöll, att från stadsrepresentanternas sida icke blifvit fram-ställt något förslag, som varit möjligt att lägga till grund för ut-arbetandet af en ny riksdagsordning i de paragrafer, hvarom fråga är. Jag ber få erinra derom, att den motion, som framlades vid 1892 års riksdag och hvilken återfinnes såsom en af mig i konstitutionsutskottet anmäld reservation vid det betänkande, som afgafs, då det nu föreliggande förslaget antogs till hvilande, att denna motion och reserva-tion, säger jag, utgå helt och hållet från de grunder, som äro gifna i den nu gällande riksdagsordningen. I 6 § har genom min reservation icke gjorts någon annan förändring än den, att talet 30,000 skulle höjas till 40,000. Om det sedan finnes några detaljbestämmelser, som behöfva förändras, så kan det väl lätt göras, men man kan enligt min tanke icke påstå, att det är omöjligt att i åsyftade delar utarbete en riksdagsordning på de grunder, som finnas i den nuvarande riksdags-ordningen.

Inom politiken spela opportunitetsskäl en vigtig roll. De hafva måhända också der sin fulla giltighet och sin vidsträckta användning. Under början af 1880-talet framlades, såsom jag tror af opportunitets-skäl, i denna kammare en motion, som afsåg att begränsa riksdags-

*Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

männens antal från städerna. Denna motion var ju med sin spets omedelbart rigtad mot stadsrepresentanterna och derigenom medelbart enligt den tidens förhållanden mot Första Kammaren. Sedan inträdde en förändring. Den politiska vinden kastade om. Representanterna från städerna närmade sig i uppfattning allt mer och mer den frisinnade delen af gamla landtmannapartiet. Under sådana förhållanden synes det mig vara naturligt, att dessa båda element icke bekämpa hvarandra.

Emellertid fortfar allt jemt sträfvandet från samma håll att inskränka stadsrepresentanternas inflytande. Jag tager mig vid detta tillfälle friheten erinra om ett märkvärdigt yrkande, vittnande om en klarseende blick hos landtmannapartiets höfding vid 1889 års riksdag, då det var fråga om att antaga det förslag, som då framlagts till begränsning af riksdagsmännens antal. Han yrkade nemligen återremiss. Jag tydde detta så, att han fått en klar blick för den förändrade ställning man kommit till. Huru denna förändrade ställning tillspetsats, framgår deraf, att om man slår upp konstitutionsutskottets betänkanden i nu föreliggande fråga från föregående års riksdagar, skall man der finna reservationer af framstående ledamöter från Första Kammaren mot fixeringsprincipen, därför att den icke öfverensstämmer med gällande grunder i 1866 års riksdagsordning, men samma personer äro nu ifriga anhängare af fixeringsprincipen. Det synes mig därför, som om opportunitetsskäl der gjort sig gällande.

Nu har frågan fått en annan ställning, och rigtningen af förändringen går åt annat håll. Var begränsningen, såsom jag nyss sade, omedelbart rigtad mot stadsrepresentanterna och medelbart mot Första Kammaren, så är begränsningen nu rigtad visserligen i främsta rummet mot stadsrepresentanterna, men medelbart mot Andra Kammaren. Det är Andra Kammarens magtställning frågan nu gäller.

Gör jag mig den frågan, hvilka följderna skola blifva af förslagets antagande, så torde de ligga i temligen öppen dag. För mig te de sig såsom minskade möjligheter att åstadkomma en naturlig och sund utveckling af samhällslifvet. Särskildt torde den kommunala rösträttsfrågan på landet icke kunna vinna någon nöjaktig lösning, och helt visst skall Andra Kammarens inflytande vid de gemensamma omröstningarna komma att minskas.

Ser jag åter på följderna af förslagets förkastande, så blifva dessa naturligtvis enligt mitt förmenande motsatta. De komma att bestå i en sund och naturlig utveckling af samhällslifvet, särskildt i en tillfredsställande lösning af den kommunala rösträtten på landet, men äfven af den politiska rösträtten, samt i ett större inflytande hos den folkvalda kammaren på de gemensamma omröstningarne. Detta är väl, mine herrar, något som är öfverensstämmande med nutidens utveckling.

Det anses ju såsom en god konstitutionel regel, att den undre kammaren i ett land har ett större inflytande vid skatters påläggande än den öfre kammaren. Följderna af det hvilande förslagets antagande blifva emellertid, att ett motsatt förhållande kommer att inträda. Det

synes mig därför, som om den frisinade delen af landtmannapartiet skulle hafva allt skäl att vid detta tillfälle *bida sin tid*.

Den förste talaren erinrade derom, att om man nu i dag toge steget tillbaka och tillintetgjorde en del af den representationsförändring, som skedde år 1866, kunde man icke taga det framåt igen. Om åter gamla landtmannapartiets män besluta sig för att sjelfva taga denna fråga om hand och framlägga ett representationsförslag, som reglerar städernas rättigheter, så hafva de dem i sin hand och kunna få ett förslag antaget i den riktning, de sjelfva vilja och önska. Under sådana förhållanden synes det mig mycket egendomligt, om gamla landtmannapartiet skulle vilja afstå från den magtställning, som det nu innehar. Då jag tror, att frågans lösning helt och hållet beror härpå, har jag velat framhålla detsamma.

Det finnes i förslaget åtskilliga formella brister, men jag skall icke vidröra mer än en af dem, hvilken redan förut påpekats af talaren på geffebänken. Det är nemligen den bestämmelsen i förslaget, som föreskrifver, att Konungen med stöd af sin administrativa magt skall ega att reglera stadsvalkretsarne. Detta förhållande är enligt mitt förmenande så främmande för en god konstitutionel regel, att i en kammare, som vore mån om att konungamagten icke inblandades i Riksdagens sammansättning, förslaget endast därför borde afslås.

Förslaget skall, om det antages, föra oss till baka ett stycke i den utveckling, vi hafva uppnått efter år 1866, och det skall lända till ofärd och skada för landet. Detta är för mig hufvudsaken, hvarför jag nu, herr talman, ber att få yrka afslag på detsamma.

Herr Ericson i Ransta: Då den föreliggande frågan är af stor vikt och betydelse, har äfven jag velat uttala den åsigt, som jag hyser i densamma. Jag skall endast bedja att få i korthet tillstyrka förslagens antagande, som jag anser innebära rättvisa och billighet.

Såväl bland de talare, som i dag yttrat sig i frågan, som äfven bland dem, hvilka förut yttrat sig deri, har det knappast funnits någon, som kunnat förneka billigheten och rättvisan i en inskränkning af städernas prerepresentationsrätt. Jag anser, att landsbygdens representanter numera ha i det närmaste lika många intressen att bevaka i Riksdagen som städernas representanter. Det har här talats om vingklippning af städernas representationsrätt. Jag kan icke inse, att detta förslag innebär någon dylik vingklippning. Det är ju egentligen storstädernas representanter, som enligt förslaget skall minskas, men denna minskning är endast obetydlig. Den grund, som det hvilande grundlagsförslaget utgår från, är, att städerna skola få behålla det representantantal, som de nu ha. Förslaget afser endast att sätta en gräns för att storstädernas representanter icke skola blifva för många och landsortens för få och således att bibehålla det proportionella förhållande mellan land och stad, som vid början af representationsskickets införande gjort sig gällande. Det har ju äfven i den motion, som af städernas representanter i denna fråga framlagts, medgifvits, att en begränsning af riksdagsmännens antal vore nödvändig. Jag skulle icke hafva så mycket mot att bifalla denna motion, om jag

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

*Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

icke tviflade på, att, om det nu föreliggande förslaget afsloges och motionen i stället antoges, det derpå byggda förslaget, då det andra gången skulle antagas, komme att godkännas, emedan de, som framlagt detsamma, då ändrat åsigt. Det har ju i dag visat sig, att en stadsrepresentant, som förut varit med om att bifalla föreliggande grundlagsförslag, nu ändrat åsigt. Jag tror därför, att, om vi landtmän bifalla den motion, som stadsrepresentanterna i denna fråga framlagt, den vid det slutliga afgörandet icke komme att af stadsrepresentanterna sjelfve godkännas.

Den förste talaren framhöll vigten af att bibehålla partiställningen i kammaren. Han sökte dervid visa betydelsen för landsortens representanter att behålla sina bundsförvandter från städerna. Detta skäl anser jag deremot icke vara af någon betydighet, utan det förefaller mig tvärtom mycket bättre, att landsortens representanter enade sig till ett parti. Man bör också med fog kunna tillbakavisa det påståendet, att man i landsorten i allmänhet väljer till representanter personer, som äro fiender till allt framåtskridande. Visserligen kan det vara sant, att de kunna hafva olika åsikter om framåtskridandet, men några fiender dertill tror jag dock icke bland dem finnas, om ock en del anser, att man bör gå till våga med mera försigtighet. Dessutom torde, då man talar så mycket om Första Kammaren, man böra besinna, att äfven der städerna äro bättre representerade än landsorten och hafva flere representanter i jemförelse till folkmängden. För öfrigt väljas ju dit ofta äfven för landsvalkretsar stadsbor, så att jag tror, att man skall kunna säga — ehuru jag icke vet det bestämdt — att halfva antalet af Första Kammarens ledamöter består af personer från städerna. Således tycker jag icke, att städerna kunna hafva något att klaga öfver, då de äfven i Första Kammaren äro mera gynnade än landsorten.

Man har här vidare sagt, att man icke borde antaga det föreliggande förslaget, därför att det för all evighet skulle fixera representanternas antal; men jag tror, att litet hvar lätt kan inse, att så icke behöfver blifva förhållandet. Jag inser ej, hvarför icke en förändring skulle kunna åstadkommas, om man får skäl dertill. Finner man, att städerna tillväxa i den grad, att deras representantantal bör ökas, så kan jag ej förstå, att något hindrar att i den riktningen genomföra en grundlagsändring när som helst.

Jag har endast velat säga dessa ord; och då redan så många skäl för detta förslags antagande blifvit anförda, vill jag icke vidare upptaga kammarens tid, utan skall, herr talman, bedja att få tillstyrka antagandet af det hvilande grundlagsförslaget.

Herr Ohlsson från Vexjö: Jag skall icke trötta kammaren med ett vidlyftigt upprepande af det myckna, som tillförene blifvit anfördt i nu föreliggande fråga. Jag skall blott i största möjliga korthet angifva den ställning, jag intager till densamma. För detta ändamål nödgas jag emellertid — för att blifva rätt förstådd — något närmare sysselsätta mig med ett af de skäl, som blifvit anförda för att ådaga-lägga nödvändigheten af en förändring i nu bestående valförhållanden.

Detta skäl är för öfrigt det enda, som kan tillmätas någon afgörande betydelse, och det innebär i sig den egentliga anledningen till att hela denna fråga kommit på dagordningen. Jag syftar naturligtvis på det sakförhållandet, att den vid riksdagsordningens antagande beräknade proportionen mellan landt- och stadsrepresentanterna efter hand förändrats till städernas förmån så, att deras representanter i denna kammare, som år 1867 voro 55 till antalet, nu äro 83, under det landets representanter, som 1867 voro 135, nu äro 145. Detta utvisar en ökning för städerna af 28, men för landet af endast 10 representanter. Uppenbart synes det vara, att en dylik i förminskad grad fortgående ökning komme att inom en icke allt för aflägsen framtid förorsaka öfverbefolkning i kammaren af särskildt stadsrepresentanter och att på samma gång så småningom öfverflytta den politiska magten från landet till städerna. Detta har man temligen allmänt insett, men blott så långt som jag nyss antydde har man fullföljt jemförelsen i afseende på representanttillökningen för städerna gent mot landet.

*Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)*

Hvarför, mine herrar, har man icke gått vidare på den en gång inslagna vägen? Hade man det gjort, skulle det genast blifvit tydligt och klart för alla, hvar roten och upphofvet till det öfverklagade missförhållandet i afseende å ökningen af städernas representantantal rätteligen är att söka och finna. Det skulle då visat sig, att af hela ökningen för rikets 92 städer — vi minnas den var 28 — belöper ensamt för Stockholm och Göteborg 18 och för de 90 öfriga städerna blott 10 eller precis samma antal, hvarmed landsortsrepresentanterna ökats. Dessa båda städer, Stockholm och Göteborg, hafva således sedan 1867 ökat sitt representantantal med ungefär dubbelt mot rikets öfriga 90 städer och nära lika mycket som hela Sveriges landsbygd och dessa 90 städer tillsammans. Ligger det, mine herrar, rättvisa och billighet i ett sådant förhållande? Är det rättvist och billigt, att dessa båda städer nu representeras af 35 personer, eller inemot en sjettedel af kammarens hela representantantal? Är det rättvist och billigt att, om det hvilande grundlagsförslaget antages, dessa båda städer genast få insätta 30 representanter af 230, eller mer än en åttondel af kammarens hela antal? Var det öfver hufvud taget ens rättvist och billigt, att Stockholm vid det nya representationsskickets införande fick 13 representanter af 55, eller nära en fjerdedel af städernas dåvarande hela representantantal? För min del, mine herrar, svarar jag på alla dessa frågor ett bestämdt *nej*. Äfven om man af politiskt-historiska skäl kan *förklara* denna öfvermåttiga storstadsrepresentation, tror jag dock ej man kan nöjaktigt *försvara* den. I hela den civiliserade världen torde man icke kunna uppvisa något motstycke till den numeriskt stora representationsrätt, som nu utöfvas af de båda städerna Stockholm och Göteborg.

Vi känna alla full väl anledningen till den förmånliga och väl också politiskt berättigade undantagsställning, som vid det nya representationsskickets införande tillerkändes städerna. Märk väl jag sade: städerna. Denna förmån var på sätt och vis en köpeskilling, ett slags betalning, för att det dåvarande borgareståndet afstod från sin ständs-

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

representation. Men när man fastslog den princip, efter hvilken denna förmån skulle utskiftas mellan städerna, begick man efter nutida sätt att se ett stort misstag; ja, man misräknade sig ända derhän, att förmånen huvudsakligen kommit de två förutnämnda största städerna till godo.

Men, mine herrar: "misräkning är ingen betalning; ehvar den finnes, bör den först rättas och sedan betalning derefter ske". Innebördens af denna urgamla rättsgrundsats anser jag för min del i allo tillämplig äfven i förevarande fall, der det — nu som förr — tyvärr synes mera gälla ett politiskt köpslagande än ett fosterländskt tillvaratagande af allas och det gemensamma och berättigade intresset. Vare sig emellertid man hyser den åsigten, att det redan nu är lämpligt och nödvändigt att fixera representanternas antal i Riksdagen, eller man, såsom jag, är af den meningen, att det hvarken är politiskt klokt eller praktiskt behöfligt att för det närvarande taga ett så långt gående steg, som aldeles onödigtvis rubbar bland annat en af de grundvalar, på hvilka den nuvarande riksdagsordningen är byggd, så finner jag det dock under alla omständigheter vara så väl denna kammarens som hela Riksdagens oeftergiffliga pligt att afveckla den visserligen icke sekelgamla, men dock nu 27-åriga orättvisa, som ligger i storstadsrepresentanternas allt för stora antal. För min del måste jag villigt erkänna, att jag aldrig lyckats rätt förstå logiken i deras tankegång och åsikter, som å *ena sidan* förfäktat och söka göra gällande — och detta enligt mitt förmenande med rätta — att så väl i kommunala som politiska angelägenheter allt en- och fåtalsvälde är orättvist och ofta omöjliggör ett lyckosamt och fruktbringande arbete för det allmänna bästa, men som å *andra sidan*, då det gäller den lagstiftande församlingen, Riksdagen, och dermed det största samhället, staten, icke blott icke låtsas om, utan till och med arbeta på att för framtiden fastslå och möjliggöra utveckling af just detta samma fåtalsvälde, som på alla andra områden så skoningslöst och strängt fördömmes. Ty, mine herrar, jag upprepar det, ett dylikt fåtalsvälde existerar faktiskt för närvarande i denna kammare, der en af rikets städer eller kanske rättare uttryckt en stadsvalkrets af 41 nu disponerar nära nog en tredjedel af alla städernas sammanlagda röstetal, ja der, om det hvidlande grundlagsförslaget antages, två städer, två stadsvalkretsar, komma att disponera mer än en åttondedel af kammarens hela röstetal. Det är, som jag nyss antydde, för mig oförklarligt, att i denna kammare, der flertalet dock gör anspråk på att vara liberale och frisinnade män; der man genomdrifvit begränsning af den kommunala rösträtten i stad till högst $\frac{1}{30}$; der man allmänt och ifrigt synes arbeta på att genomföra dylik begränsning för landet till högst $\frac{1}{20}$; der flertalet lär vilja vara med om utvidgning af den politiska rösträtten; ja, några till och med ifrå för allmän och lika rösträtt för hvarje myndig och välfrejdad person, oberoende af alla andra kvalifikationer — det är oförklarligt, säger jag, att i denna samma kammare fördrager man tålmodigt och stillatigande det florerande fåtalsväldet inom stadsrepresentationen. Ja, man står nu kanske i begrepp att än ytterligare för årtionden gifva patent på denna gammalmodiga uppfinning.

Ty, mine herrar, hvad är väl hvarje valkrets annat än en juridiskt-politisk personlighet: en sammanfattning af förutsatta gemensamma ekonomiska, personliga och alla möjliga andra intressen? Valkretsen är en genom grundlagen bestämd enhet för sig, den må innehålla än så mycken intelligens, rikedom och mångfald af intressen. Kan det vid nu anmärkta förhållanden anses förmätet, obilligt eller inkonsekvent att förvänta och fordra, att denna kammare på sig själf tillämpar förut godkända och gillade rättsgrundsatser, exempelvis att ingen valkrets må i kammaren utöfva rösträtt för mer än högst en tjugonedel af hela kammarens röstetal. Stockholm skulle för sådant fall få i kammaren insätta 11 eller högst 12 representanter i stället för enligt det hvilande grundlagsförslaget 21.

Mine herrar! Hvarken det hvilande grundlagsförslaget med sina qvotal eller de hittills framkomna s. k. motförslagen med sina tiotusental och derefter femton- eller tjugutusental för rätt till stadsrepresentation äro egnade att lösa städernas representationsfråga — och det är ju dock detta, som det ytterst och egentligen gäller — i en för *alla* och särskildt de mindre städerna fullt rättvis rigtning. Vill och skall man i detta fall skipa verklig rättvisa, måste det blifva en progressiv valskala, som börjar med något tal, exempelvis mellan sex och tiotusen — sextusentalet är i detta fall icke främmande för vår nuvarande riksdagsordning — och hvilken skala icke slutar med femton- eller tjugutusental, utan kommer upp till femtio-, ja möjligen hundra-tusental.

Herr talman, jag skall icke upptaga kammarens tid längre. Jag har nu åtminstone antydt, att det hvilande grundlagsförslaget från en synpunkt, som hittills varit föga beaktad, icke ens tillfredsställer de billigaste fordringar, man har rätt att ställa på detsamma. Det har för öfrigt från flera olika håll i samma förslag påpekats så många och så stora brister både i formelt och reelt afseende, att det väl i denna kammare knappt finnes någon, som i verkligheten kan vara med detsamma nöjd. För min del kan jag knappt fatta, att någon här i kammaren kan vara med om att redan nu, innan sådant är af ofvisligt behof påkalladt, fixera Andra Kammarans ledamotsantal gent emot Första Kammarans, ty, mine herrar, den politiska tidsströmningen går numera öfverallt, såsom vi alla väl veta, i rigtning att stärka och vidga magten åt de frisinnade och folkliga elementen i de moderna staternas representantförsamlingar och icke tvärtom i rigtning att försvaga och förminska den, såsom det hvilande grundlagstörslaget gör.

Till sist ännu ett par ord. Hvad jag här yttrat är icke förestäfvadt af någon otillbörlig småstads-intresse-politik och icke heller af någon önskan att undanskjuta frågan för att såmedelst bereda städerna än ytteligare oproportionerligt ökad representantantal, utan af full och djup — af inga partihänsyn påverkad — öfvertygelse, att den föreliggande frågan kan och bör, ja måste — och det snart — lösas i flera hänsenden både rättvisare och bättre, än som sker, om vi nu afgöra den i enlighet med det hvilande grundlagsförslaget.

Herr talman, jag ber att få tillkännagifva, att jag kommer att rösta mot det hvilande grundlagsförslaget.

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

*Om ändring
af §§ 6, 18,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Herr Nilson från Lidköping: Herr talman! Jag har icke begärt ordet därför att jag känner mig i stånd att lägga några nya skäl till de många, som redan blifvit anförda för afslag å det hvilande grundlagsförslaget om fixering af antalet representanter i Riksdagens båda kamrar. Men då detta förslag innebär ett våldsamt angrepp mot den representationsrätt, som för ett fjerdedels sekel sedan blifvit rikets städer genom grundlag tillförsäkrad, må det icke förtänkas dessas ombud i Riksdagen, att de en och hvar uppträda för att åtminstone till protokollet afgifva sin kraftiga protest mot ett dylikt angrepp.

Man får väl icke så mycket förvåna sig öfver, att Första Kammaren gerna ser en förändring, som stärker dess egen magtställning och försvagar medkammarens. Äfvenså låter det sig i någon mån förklaras, att Andra Kammarens tullskyddsvänner, som ingått en något konstgjord allians med Första Kammarens protektionistiska majoritet, icke i förevarande fråga rätt klart se, hvart de styra hän, så länge de ännu gå med tullbindeln för sina ögon. Men fast oförklarligt är det deremot, att bland den frihandelsvänliga och frissinnade delen af Andra Kammarens landtmannarepresentanter lära finnas många, som icke kunna glömma sin gamla, numera alldeles obefogade afvoghet mot städerna och ännu alltjemt vilja hafva deras inflytande i Riksdagen minskadt, ehuru de derigenom beröfva sitt eget parti goda och pålitliga bundsförvandter.

Dessa hafva emellertid nu det hvilande grundlagsförslagets öde i sin hand. Blir det genom deras tillskyndan upphöjdt till grundlag, så påtaga de sig dermed skulden och ansvaret för att Första Kammarens redan nu alltför stora andel i Riksdagens lagstiftnings- och beskattningsrätt kommer att ytterligare ökas. Den magtställning, som Andra Kammaren sålunda själf gifver till spillo, skall den sedermera icke så lätt kunna återvinna, och i hvarje fall icke utan långa och bittra strider.

Och om man betraktar frågan från landtmännens egen synpunkt, hvad hafva de väl att förlora derpå, att det hvilande förslaget nu faller? De veta ju, att stadsrepresentanterna icke längre hålla på status quo, utan äro villiga att ingå på en reglering, som är grundad på billighet och rättvisa; och en uppgörelse i godo mellan land och stad bör sålunda icke vålla stor svårighet eller lång tidsutdrägt. Bör icke ett sådant ömsesidigt tillmötesgående synas dem mera tilltalande än ett användande af tvångsmagt, hvars följder blefve oberäknliga och kanske icke minst ödesdigra för dem själfva. Redan den omständigheten, att det är från motståndarnes, från Första Kammarens läger, som de ifrigaste bearbetningarna nu göras för det hvilande förslagets antagande, bör varna dem för de ugglor, som här finnas i mossen. Den grop, som de hjälpa till att gräfva för städerna, lär nog en vacker dag komma att visa sig vara afsedd äfven för dem själfva.

Här begäres ingen nåd för städerna, endast rättvisa. Må de vingklippas, om politisk nödvändighet det bjuder; men en sådan nödvändighet förefinnes för visso icke.

Skall emellertid domen öfver städerna gå i verkställighet, må då Andra Kammaren likväl först tillse, att nödiga garantier erhållas mot

Första Kammarens öfvermägt. Sker icke detta nu medan tid är, skall kammaren nog finna besannadt, att "långa år få gälda hvad stunden brutit".

Då jag, herr talman, erkänner, att en gräns för representant-antalets alltför stora och hastiga tillväxt bör sättas, men icke kan gilla en godtycklig fixering af detta antal, hvilken skulle gälla för en ööfverskådlig framtid, så kommer jag att rösta för afslag å det hvilande grundlagsförslaget.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Herr Petri: Jag har länge varit tveksam angående de fördelar eller olägenheter, som det nu föredragna hvilande förslaget erbjuder, men efter den sorgfälligaste pröfning, jag kunnat åstadkomma, har jag nu kommit till en bestämd åsigt, som jag beder att, så kortfattadt som möjligt, få för kammaren framlägga.

Att en begränsning af riksdagsmännens antal är behöflig, derom är jag för min del fullt öfvertygad och torde som skäl härför endast behöfva påvisa den stora och sannolikt ej beräknade ökningen i detta antal, som sedan nu gällande riksdagsskicks inträde egt rum. Vid 1867 års riksdag bestod Första Kammaren nemligen af 125 ledamöter och Andra Kammaren af 190, deraf 55 stads- och 135 landrepresentanter. Nu deremot består Första Kammaren af 148 och Andra Kammaren af 228, deraf i sistnämnda kammare 83 stads- och 145 landrepresentanter. Man ser häraf, att det egentligen är från städerna, och af dessa från de större, som ökningen hufvudsakligast egt rum. Ser man nu till, huru dessa förhållanden komma att ställa sig för framtiden och grundar sina beräkningar efter samma folkökning, som under de senaste 25 åren egt rum, så kommer man beträffande stadsrepresentanterna i Andra Kammaren till ungefär följande resultat: år 1900 skulle de blifva minst 99, högst 121 (beroende på valkretsindelningen), år 1910 minst 134, högst 152 och år 1920 minst 171, högst 189. Af detta antal skulle Stockholm, som nu har 25, tillsätta resp. 31, 41, 53, Göteborg 13, 18, 23, Malmö 6, 9, 12, Helsingborg 3, 4, 7 samt Norrköping, Upsala, Jönköping och Gefle 3, 4, 5, o. s. v. Sammanlagda summan af Riksdagens hela representantantal skulle således 1920 i Andra Kammaren uppgå till omkring 326, detta med beräkning att äfven landets representantantal ökas i samma proportion som hitills. Som herrarne se, så ökas landets representantantal mycket litet; men äfven om man antager, att det blott ökas i samma förhållande, så kommer Andra Kammaren att bestå af omkring 326 ledamöter. Jag hemställer, om det kan vara lämpligt att få en sådan representation.

Jag är därför alldeles på det klara, att det är nödvändigt att begränsa antalet, hvilket, äfven såsom det nu är, sannolikt är det största i hela Europa. När man nu, såsom jag åtninstone, är på det klara, att det är nödvändigt att begränsa antalet, återstår att afgöra, huru denna begränsning rätteligen bör ske. I detta fall hafva, såvidt jag vet, i hufvudsak icke mer än två förslag förelegat, dels det nu hvilande och dels det vid föregående riksdag framlagda, hvilket nu ytterligare blifvit återupptaget af landshöfding Themptander m. fl.

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Beträffande det hvilande får jag säga, att, då jag förut framhållit, att jag anser en fixering nödvändig, jag icke har något emot den fixering, det hvilande förslaget innebär; det innefattar, såvidt jag kan förstå, ingen orättvisa. Förhållandet emellan Första och Andra Kammaren blir alldeles detsamma enligt nya förslaget som det var år 1867; Första Kammaren skulle med sina enligt förslaget bestämda 150 representanter motsvara 66 procent af medlemmarne af Andra Kammaren, hvilket just var förhållandet år 1867. Således ligger deri ingen orättvisa.

Beträffande fixeringen mellan stads- och landtrepresentanter så har jag från min synpunkt sedt icke heller något att i det afseendet anmärka. Dermed förhåller sig så, att 1867 utgjorde stadsrepresentanterna 29 procent af Andra Kammaren mot 35 procent enligt nu föreliggande förslag; således en ökning till städernas favör.

Det har äfven anförts mot det nu hvilande förslaget, att deri finnes ett stadgande, som berättigar Kongl. Maj:t att fastställa valkretsarne för Andra Kammaren, och att detta lämpligen i stället borde vara Andra Kammarens ensak. Det är ju en smaksak, men jag för min del tror, att Kongl. Maj:t bör vara fullt så opartisk som möjligen en tillfällig majoritet inom kammaren. Jag tror och antager, att alla hafva sig bekant, att vid de regleringar, som skett af kammaren, ofta politisk hänsyn gjort sig gällande, hvilket äfven möjligen framdeles kan komma att ega rum, och jag tror därför, att det icke ligger någon våda i det förslag, som nu föreligger.

Vidkommande den här framburna motionen får jag säga, att jag anser densamma icke innebära någon förbättring. Genom densamma skulle visserligen ett uppskof med representantantalets tillväxt ega rum, men detta uppskof blefve dock temligen kort, ty först och främst tillkomma inom kort tid de städer, som snart blifva i tillfälle att välja egen riksdagsman, hvilka icke äro så få. De städer nemligen, som inom några år uppnå 10,000 invånare, äro Kristianstad, Halmstad, Eskilstuna, Borås, Karlstad, Oskarshamn, Ystad, Vexjö, Uddevalla, Vesterås och Falun. Om nu hvardera af dessa städer inom kort tid får tillsätta egen riksdagsman, så ökas ju ytterligare antalet, hvartill kommer, att det icke dröjer så länge, förrän Stockholms stad återigen blir i tillfälle att för hvar 20,000-tal tillsätta ytterligare en riksdagsman. Ty sedan Stockholm uppnått en folkmängd af öfver 500,000 invånare, hvilket torde inträffa omkring år 1920, går naturligtvis ökningen förhållandevis fortare, och sannolikt skulle det sedan icke dröja längre än mellan hvarje treårsperiod, förr än Stockholm egde rätt att tillsätta ytterligare en eller två riksdagsmän.

Nu är det visserligen möjligt, att ett i såväl formellt som annat hänseende bättre förslag än det nu föreliggande skulle kunna föreläggas Riksdagen, men hvarje år, som afgörandet af denna fråga uppskjutes, innebär en våda, ty för hvarje år ökas representanternas antal i oroväckande grad. När man derjemte vet, huru svårt Riksdagen har att enas om ett förslag, så torde det dröja i årtal, innan något nytt förslag kan godkännas, hvarför jag anser, att ett förkastande af det hvilande förslaget innebär en ganska stor fara. Dessutom är jag öfvertygad om att de förslag, som sedermera kunna framkomma, åtminstone

från städernas synpunkt icke blifva bättre, utan snarare sämre, och anser jag, fastän stadsrepresentant, att städerna böra blifva belättna med den ställning, som genom det hvilande grundlagsförslaget tillförsäkras dem. De hafva nemligen nu 80 representanter i Andra Kammaren, och när man vet, att i Första Kammaren finnes en hel del stadsrepresentanter äfven utom dem, som af städerna blifva grundlagsenligt valda, så tror jag icke, att städerna genom antagandet af detta förslag behöfva riskera att förlora någon magtställning.

Då jag därför, herr talman, anser, att en begränsning af städernas representantantal är nödvändig, då jag anser, att det nya förslaget är ganska lämpligt och då jag slutligen anser, att ett uppskof med antagande af detta förslag skulle icke minst för städerna kunna medföra en stor fara, så får jag, ehuru stadsrepresentant, utan någon farhåga för det hot, som en aftontidning uttalat, nemligen att de stadsrepresentanter, som vågade godkänna förslaget, skulle utsätta sig för en skarp näpst, likväl yrka bifall till det hvilande grundlagsförslaget.

Herr Bengtsson: Att olika meningar kunna göra sig gällande i en så vigtig fråga som den nu föreliggande, i synnerhet då den förekommer till behandling under första riksdagen af en treårsperiod, då en stor del af kammarens ledamöter äro nyvalde, är enligt min tanke icke något att förundra sig öfver; men att åtskilliga personer, som sjelfva varit med om att genomdrifva det föreliggande förslaget, kunna i dag uppträda mot detsamma, finner jag för min del litet mera besynnerligt.

Såsom det starkaste skälet mot det föreliggande förslaget har framhållits, att detsamma skulle rubba magtställningen mellan båda kamrarna, hvarjemte såsom ett ytterligare motskäl anförts, att man icke borde antaga detta förslag förr, än man finge visshet om hvad Första Kammaren ämnade göra med afseende å det förslag, som föreligger om begränsning af den kommunala rösträtten.

Detta skäl vill jag till en stor del godkänna. Jag skulle för min del också önskat, att denna fråga först blifvit afgjord. Huru med den kommer att gå, kan jag naturligtvis icke bestämma. Men det synes mig, som om de personer, som hysa fruktan att dervidlag icke något kommer att göras, skulle hafva möjlighet att få denna sin fruktan häfd vid ett tillfälle sådant som detta, då ju de flesta ledamöter af regeringen äro närvarande och kunna lemna upplysning om huru regeringens mening är i detta fall.

Hvad det beträffar, att en del personer se en fara i den magtställning kamrarna emellan, som genom detta förslags antagande skulle blifva en följd, så tror jag, att man icke bör tillmäta denna fara allt för mycken betydelse, för så vidt man icke vill utgå från den bestämda förutsättningen, att Första Kammaren i all framtid kommer att sammansättas på samma sätt som nu, och att valen i städerna skola utfalla på det sätt, att stadsrepresentanterna i alla frågor komma att göra gemensam sak med landsbygdens representanter. Men jag undrar just, om någon af de herrar, som hafva uttalat sådana åsikter, våga ikläda sig borgen för huru dessa val i framtiden komma att utfalla.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Sammansättningen af Första Kammaren hafva dock landtmännen litet grand inflytande på, om de vilja sköta sig. Men att de skulle kunna inverka på valen i städerna, det veta vi alla, att det icke går för sig. Snarare kan det i framtiden gå i motsatt riktning: det har funnits antydningar derom.

För öfrigt förefaller det ganska besynnerligt att höra denna magtställningsfråga så starkt framhållas i kammaren af de personer, som förr varit med om att erkänna både nödvändigheten och rättvisan af såväl en begränsning som en fixering af representantantalet, ja af hvilka en del själfva underskrifvit en motion i detta syfte, som blifvit inlemnad i denna kammare. Jag ber nemligen att få återkalla i herrarnes minne en motion, som inlemnades till 1891 års Riksdag, underskrifven af ett sjuttiototal stadsrepresentanter. Det var ett förslag att begränsa städernas representantantal, och jag vågar påstå, att om detta förslag hade blifvit antaget, så skulle Andra Kammaren, åtminstone hvad städerna beträffar, under en lång följd af år icke fått den ringaste tillökning i sitt representantantal. Men af detta förslag var Första Kammaren alldeles oberörd: den fick växa huru mycket som helst.

Oaktadt detta fel i förslaget klart och tydligt framhölls, yttrade dock en ganska framstående ledamot af denna kammare, då detta förslag var före:

”Jag har, herr talman, i likhet med de flesta stadsrepresentanterna denna kammare, undertecknat ett förslag om begränsning af städernas representationsrätt. Denna min underskrift betyder, att derest detta förslag skulle komma att blifva hvilande, och derest jag skulle hafva den äran att deltaga i Riksdagens förhandlingar, när eventuellt ett sådant förslag kunde komma till slutligt afgörande, jag då vore lika villig som ock af min heder förbunden att göra allt hvad på mig ankomme för att detta förslag måtte blifva upphöjdt till grundlag.”

Ja, mine herrar, så lät det den gången, då städerna ville genomdrifva sitt eget förslag, ett förslag som skulle rubbat magtställningen betydligt mera, än det nu föreliggande skulle göra, och som skulle blifvit till mycket större fördel för Första Kammaren, än det nu hvilande förslaget är.

En annan stadsrepresentant yttrade vid 1890 års riksdag, då ett liknande förslag förelåg:

”Jag önskar blott uttala min enskilda åsigt; jag skulle vara villig att acceptera konstitutionsutskottets föreliggande förslag, om deri funnes intagna några bestämmelser för det fall, som kan komma att inträffa, om städernas befolkning stiger till hälften af landsbygdens. Jag anser icke, såsom herr Ivar Månsson, att detta skall komma att dröja i femtio år, utan att det sannolikt kommer att inträffa långt förut. Funnes några bestämmelser för detta fall intagna i utskottets förslag, så skulle jag, som sagdt, vara med om detta förslag, hvaremot jag icke kan vara med om att godkänna något förslag, i hvilket icke representanternas antal fixeras.”

Samma person har i dag uppträdt och yrkat afslag på det föreliggande förslaget. Han sade, att han ville rösta för förslaget vid 1890 års riksdag, så framt det icke saknat den bestämmelsen, att, när stä-

dernas folkmängd uppginge till mer än en tredjedel af hela landets, städerna skulle hafva rätt att välja förökadt antal representanter. Nu är icke allenast denna brist afhjelpat, som då ansågs så svår, utan i det föreliggande förslaget har man tillerkänt städerna ännu större rättigheter. I 1890 års förslag var bestämdt, att representantantalet för städerna skulle vara 75 och för landet 150; uti det föreliggande förslaget har man, som herrarne veta, höjt representantantalet för städerna till 80. Men man är i alla fall icke nöjd, man tycker icke om förslaget ändå. För min del får jag upprigtigt bekänna, att man kan sannerligen vara frestad att tro, att alla dessa nya skäl, som man uppletar för att kunna yrka afslag å förslaget, icke äro annat än de obotärdigas förhinder. Hvilket förslag, som än framkommer — man må sjelf hafva framlagt det eller deltagit i dess genomdrifvande — när det kommer till slutligt afgörande, så yrkar man afslag. Ja, jag säger ännu en gång, att dessa nya skäl kunna icke vara annat än de obotfärdigas förhinder för att få undan förslagen, till dess man är säker om att ingenting kan genomdrivas från motsidan.

Man talar om att landsbygden vill hafva fördelar. Nej, mine herrar, jag tror icke, att landsbygden vill hafva fördelar; hvad landsbygden vill hafva, är rättvisa. Landsbygden anser sig icke längre behöfva stå kvar i det omyndighetstillstånd, hvori den hittills stått i fråga om representationsrätten till Andra Kammaren. Jag tror, att om herrarne från städerna ville vara rättvisa, så skulle de sjelfva erkänna, att det icke är några fördelar utan endast rättvisa, som landsbygden begär.

Herr talman, för min del har jag icke haft anledning att ändra åsigt sedan förslaget förra gången förevar; och jag skall därför anhålla att få yrka bifall till det föreliggande förslaget.

Häruti instämde herrar *Lundström, Fredholm* i Saleby, *Svensson* i Brämhult, *Dahlgren, Larsson* i Fole, *Jönsson* i Gammalstorp, *Holm* och *Wikstén*.

Hans excellens herr statsministern Boström yttrade: Herr greve och talman! Den siste ärade talaren rigtade till regeringsbänken en anhållan att få höra regeringens ställning till den kommunala rösträttsfrågan. Jag begagnar då tillfället att säga, att, när Kongl. Maj:t upptradit åt statsrådet och chefen för civildepartementet att verkställa en utredning derom, så är det naturligtvis beroende derpå, att Kongl. Maj:t ansåg en ändring i den kommunala rösträtten önskvärd. Men det visade sig, när man började lägga hand vid saken, att de siffror, som lågo till grund för den äldre utredningen, i högst väsentlig grad skilde sig från nutidens, och att det dessutom icke fans någon som helst utredning angående den inverkan, som bolagen i detta afseende utöfva inom kommunerna. Det var på grund af dessa båda omständigheter, som Kongl. Maj:t ansåg sig böra uppdraga åt statsrådet och chefen för civildepartementet att göra en utredning, för att Kongl. Maj:t sedan måtte kunna framlägga de förslag, hvartill denna utredning må kunna föranleda.

När jag nu har ordet, herr talman, anhåller jag att få söka be-

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

*Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

möta de anmärkningar, som framstälts emot det hvilande grundlagsförslaget.

Den viktigaste anmärkningen är då utan tvifvel den, som finner detta förslag oantagligt därför, att det strider emot de principer, som äro antagna i vår gällande grundlag. Vår valkretsindelning hvilat, som herrarne veta, på domsagorna och städerna. Men det var ju gifvet, att med ett så olika antal invånare, som finnes inom de olika domsagorna och än mera inom de olika städerna, nödvändigheten kräfde en ny princip der bredvid, och då föreslogos dessa folkmängdsbestämmelser, nemligen att en domsaga på öfver 40,000 invånare skulle få två representanter och hvarje stad, som hade 10,000 eller flere invånare, skulle få en representant för hvar 10,000-tal samt de smärre städerna indelas i kretsar om 6,000 à 12,000 invånare. Man antog, när förslaget till vår nu gällande riksdagsordning framlades, att städerna skulle få 50 och landsbygden 130 representanter. Men det visade sig vid första valet, att siffrorna blefvo 55 för städerna och 135 för landsbygden, och nu hafva de stigit till 83 för städerna och 145 för landsbygden. Det är således alldeles klart, att det förhållande, som man vid den tiden ansåg vara det rätta emellan städernas representanter och landsbygdens, icke längre är bibehållet, utan proportionen dem emellan är högst väsentligt förryckt, och man måste ju erkänna — det har äfven blifvit från alla håll erkändt — att det icke ligger någon rättvisa i det förhållande, som nu blifvit ett faktum. Det är så mycket mera orättvist, som de intressen, hvilka, när nu gällande grundlag skrefs, städerna ansågos böra bevaka, i själfva verket icke längre uteslutande bevakas af städerna. Ty i samband med den utveckling, som vårt kommunikationsväsen uppnått, hafva på landet uppblomstrat industriella anläggningar, som förut endast funnos i städerna. Således kan man säga, att en del af de intressen, som förut endast representerades af städerna, numera bevakas äfven af landsbygdens representanter.

Det var också redan för lång tid tillbaka, som missnöjet med städernas och landets inbördes representationsrätt först kom till uttalande. Det skedde, så vidt jag icke misstager mig, vid 1880 års riksdag, då inom denna kammare väcktes ett förslag, gående ut derpå, att å landet domsagorna skulle få en representant för 20,000 invånare och städerna en för 20,000. Det förslaget föll, men återkom i ungefär samma form vid 1884 års riksdag, men då framkom också för första gången förslaget om en fixering af representanternas antal. Det framlades af herr Wallenberg i Första Kammaren. Herr Wallenberg hade tänkt sig, att Första Kammaren skulle bestå af 120 representanter och Andra Kammaren af 180, deraf två tredjedelar från landsbygden och en tredjedel från städerna. Intet af dessa förslag vann bifall inom konstitutionsutskottet, och de afslogos äfven af kamrarne.

Frågan var åter före vid 1886 års riksdag, men först år 1887 kom konstitutionsutskottet med ett formuleradt förslag till ändring i gällande bestämmelser. Majoriteten i utskottet föreslog då, att antalet invånare för hvarje representant skulle ökas från 10,000 till 15,000 i städerna; för landsbygden deremot gjordes ingen ändring. Men det

fans en hel del reservanter med alldeles olika förslag, och det förslag, som framlagts af konstitutionsutskottet, vann icke bifall i någondera kammaren. Första Kammaren upptog en reservation, som afgifvits af åtskilliga dess medlemmar och som, ehuru den i princip erkände, att det skulle vara en representant för 15,000 invånare i städerna, medgaf den jemkning i tillämpningen, att så stort antal representanter, som en stad hade, skulle den få behålla. Således förekom då för första gången denna princip, som vi sedan återfunnit i alla förslag af liknande art. Andra Kammaren deremot godkände utskottets förslag med ett tillägg, som bestämde valkretsarnes invånareantal till 8 à 16 tusen. År 1888 förekommo framställningar af begge dessa slag af begränsning; och utskottet gick då för första gången öfver och föreslog bestämmelser om fixation. Utskottets betänkande kom mycket sent fram till behandling inom kamrarna, återremitterades till utskottet, och sedan hann frågan icke återkomma på kamrarnes bord före riksdagens slut.

1889 upprepades motionerna, och konstitutionsutskottet återupptog också sitt förslag om fixation. Det afslogs då af Första Kammaren, men godkändes af Andra Kammaren med mycket stor röstöfvervigt. 1890 återkom förslaget. Denna gång godkändes det af båda kamrarna och likaledes vid 1891 års riksdag, ehuru det, såsom herrarne väl hafva sig bekant, på grund af formella brister icke vann Kongl. Maj:ts sanktion.

Såväl vid alla dessa tillfällen som äfven i år har det utöfver de förslag, som vunnit bifall i konstitutionsutskottet, alltid förelegat andra förslag, af samma art som det nu framlagda motförslaget, hvilka endast velat öka det invånareantal, för hvilket städerna få välja en representant. Men af den historiska redogörelse, som jag lemnat, behagade herrarne finna, att under den tid, som denna fråga legat före, har frågan om fixationen allt mer och mer vunnit anklang inom representationen, och det synes mig icke förunderligt, att så skett. Ty det vill åtminstone förefalla mig, som om motförslaget hade sina bestämda brister. Det godkänner den princip, som ligger till grund för den nuvarande ordningen, och vill endast öka siffran 10,000 till 20,000. Nu har det visat sig, att denna princip ledt till resultat, som alla erkänna ohållbart. Då är det ju klart, att, om man fasthåller principen och endast ändrar siffran, måste man komma till ett resultat, som icke är hållbart och som man åter måste ändra. Detta hafva också motionärerna i sin motion erkänt, när de säga, att "om åter i eu ännu ganska aflägsen framtid, äfven efter att ökningen af stadsrepresentanternas antal begränsats, hela antalet riksdagsmän skulle finnas vara nära att stiga till eu af praktiska skäl olämpligt hög siffra, lärers då vara tid att afhjelpa denna olägenhet". Meningarna kunna ju vara delade om huru snart denna tidpunkt kommer att inträda, men det förefaller mig, som om den icke kan vara så synnerligen aflägsen, som motionärerna söka att framställa den, ty för mig åtminstone är tidrymden härifrån och dit ganska öfverskådlig.

Ser man på motionärernas förslag i detalj, så måste man erkänna, att det företer åtskilliga oegentligheter. Det heter nemligen, att de städer, som hafva två eller flere representanter, skola behålla dem,

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

*Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

men deremot andra, som icke hafva mer än en, få icke flere förr än de få 30,000 invånare. Detta leder dertill, att t. ex. Karlskrona och Helsingborg, som nu hafva ett invånareantal, obetydligt öfverstigande 20,000, härutaf berättigas att hafva och behålla två representanter, under det att t. ex. Jönköping, som samtidigt hade mer än 19,900 invånare och således står på gränsen att komma upp till en andra representant, får stanna och vänta, till dess det fått 30,000 invånare. Det ligger ju en obillighet deruti, att två städer, som stå så nära hvarandra, skola representeras den ene af en och den andre af två representanter.

Går jag vidare, så ser jag, att t. ex. Malmö har ett invånareantal af nära 50,000 med fyra representanter; det får sin femte representant, när det hunnit till 90,000 invånare. Med det invånareantal Göteborg nu har af icke fullt 110,000, får Malmö blott 5 representanter, under det Göteborg nu har 10. Göteborg får sin elfte, när det har 210,000 invånare, och när det har 250,000, så får det tretton representanter för samma antal invånare, hvarför Stockholm nu har tjugufem. Det är ju gifvet att under tiden också Stockholm vuxit, så att dess representanter då representera ett större antal invånare än hvad de nu göra. Herrarne finna således, att, till dess städerna så att säga vuxit in i det nuvarande representantantalet, oegentligheter komma att finnas. Men när de hunnit växa så, att dessa oegentligheter äro utjemnade, då äro vi vid den tidpunkten, att man åter måste vidtaga ändring, såsom det ock erkännes i den del af motionen jag nyss uppläste. Och det kommer, som jag nämnde, af det helt enkla skälet, att den princip, på hvilken man bygger, icke är hållbar. Jag frågar då: när vi sett erfarenheten från den tid som gått, är det då skäl att bibehålla denna princip, är det icke fastmer skäl att se till, att man kan få en annan och bättre princip?

Äfven i det förslag, som här föreligger, är städernas representantantal bibehållet. Jag medger, att så icke är förhållandet för ögonblicket, men när förslaget framlades, var det förhållandet. Man har deri endast vidtagit den ändringen, att städerna få sina representanter icke såsom nu efter hvarje stads invånareantal, utan på det sätt, att städernas representanter fördelas lika på samtliga städer efter invånareantalet. Detta synes mig fullt korrekt och öfverensstämmer äfven i princip med 1863 års förslag till riksdagsordning. Ty när detta förslag ville särskildt tillgodose städerna, så betraktade det städerna som en enhet. På samma sätt gör detta förslag; det tillgodoser städerna som en enhet och fäster sig icke vid städerna som särskilda samhällen.

Man har vidare gjort anmärkning mot sjelfva fixationen och sagt, att det är en olämplig åtgärd. För min del tror jag, att man kan påstå, och jag har icke sett det bestridt, att ett ökad antal representanter icke alltid innebär någon fördel. Tvärtom har jag sett uppgifvas, och jag tror att det är bestyrkt af erfarenheten, att man icke i ett stort antal representanter har någon garanti för ärendenas bättre behandling. När härtill kommer, att ingen påstått och näppeligen läser kunna påstå, att det representantantal, som är föreslaget, eller 380, icke är tillräckligt stort för att inom sig rymma samtliga de intressen,

som böra vara i riksdagen representerade, så synes det mig afgjort, att man icke med fog kan göra någon anmärkning mot sjelfva fixationen.

Går jag nu till de anmärkningar af mera speciel art, som blifvit gjorda mot förslaget, så kommer jag först till den, att förslagets formulering skulle vara så otymplig, att det icke har något motstycke i detta hänseende. Det är ju sant, att jemfördt med de korta och enkla bestämmelser, som vi nu hafva, detta förslag är mycket vidlyftigt. Men vi böra komma i håg, att man i detta förslag velat möta hvarje svårighet, som kunde upptäckas. Jag har också af motståndare till förslaget hört erkännas, att det är med synnerlig skarpsinnighet utarbetadt. Herrarne veta äfven, att vår riksdagsordning i all sin korthet och enkelhet dock ingalunda är tydlig. Huru ofta hafva icke dess bestämmelser blifvit olika tolkade, till huru många processer har den ej gifvit anledning, och huruledes har ej bredvid grndlagstexten en tillämpningsteori utbildat sig. Med detta förslag, så fullständigt som det är utarbetadt, tror jag icke, att något sådant behöfver komma i fråga.

Man har äfven anmärkt, att det vore en oegentlighet, att regeringen skulle ingripa och ordna såväl städernas indelning i valkretsar som åtskilliga andra med valen sammanhängande frågor. Jag ber emellertid att få påpeka, att förslaget äfven innefattar bestämmelser, huru detta skall gå till, så att regeringen i sjelfva verket icke har något annat att göra än att verkställa i grundlagen gifna föreskiffter. Och det är dessutom alldeles gifvet, att då det gäller att ordna förhållandena inom hela landet, så finnes ingen annan myndighet, åt hvilken detta uppdrag kunnat lemnas.

Jag har icke i dag i kammaren hört framställas, men deremot mångfaldiga gånger sett i tidningarna anfördt det skäl mot det hvilande grundlagsändringsförslaget, att ett bifall till detsamma skulle nödvändiggöra en upplösning af kamrarna. För min del tror jag, att detta är ett fullständigt misstag. Lagförslaget gifver, om man läser det rätt, ingen anledning till ett dylikt påstående.

Man har vidare talat om magtställningen mellan begge kamrarna och förmenat, att Första Kammarens magtställning skulle vara i föreliggande förslag allt för mycket tillgodosedd. Det förhåller sig emellertid så, att man 1861, då representationsförslaget skrefs, antog, att Första Kammaren skulle komma att bestå af 119 ledamöter gent emot 180 i Andra Kammaren, följaktligen ett förhållande af 2 till 3. Detta förhållande har äfven på det hela taget bibehållit sig oförändradt. Som herrarne torde funnit, har nemligen Första Kammaren ökats med 23 och Andra Kammaren med 38 ledamöter. Den numeriska öfvervigten hos Andra Kammaren är visserligen nu större, men det är icke från den sidan, som man bör se saken, utan det är till proportionen, som man måste taga hänsyn, och herrarne finna då, att tillökningen af 23 representanter i Första Kammaren är relativt något mindre än tillökningen af 38 representanter i den andra. Om nu det hvilande förslaget går igenom, så kunna herrarne genom en lätt uträkning finna, att äfven derigenom Första Kammaren icke till-

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

växer i sådan proportion, att den får proportionsvis större antal ledamöter, än som vid riksdagsordningens skrivande var afsedt.

Man har slutligen talat om hvilka följder i politiskt hänseende denna ändring skulle medföra, och man har från vissa håll velat se dessa följder mycket mörka. Man skulle, har man sagt, genom förslagets antagande lägga hämband på all utveckling i frisinnad riktning. För min del kan jag icke se, huru något sådant kan blifva följden. Förslaget bestämmer ju endast, *huru många* representanter skola väljas; *hvilka* representanter som blifva valda, blir väl framdeles som hittills beroende af valmännen. Och när man talar om, huru mycket motstånd från Första Kammarens sida göres mot berättigade kraf på reformer från Andra Kammaren, så ber jag blott, utan att ingå i detalj, få påvisa den utveckling, som vårt land har haft under de år, som det nya representationssättet varit gällande. Ingen, som rättvist och opartiskt betraktar förhållandena, kan neka, att icke allt tyder på att samarbetet i det stora hela varit godt och ländt till fosterlandets fromma.

Jag vet mycket väl, att, när ett förslag sådant som detta föreligger, det omöjligen kan mötas med bifall från alla håll, ty det är gifvet, att när man gör en begränsning, så kommer den att träffa den ene hårdare än den andre, den innebär ju alltid på vissa håll en förminskning af förmåner eller inflytande. Men jag vet också, att när stora frågor varit å bane inom representationen, så hafva Sveriges representanter vetat att sätta det egna intresset efter det allmännas, och min förhoppning är, att de äfven vid denna frågas afgörande skola veta göra det.

Herr Zotterman: Herr grefve och talman, mine herrar! Jag tager mig friheten uttala mig ur synpunkten af de mindre städernas representationsrätt, och jag gör det särskildt med anledning af det påstående, som från flera håll blifvit gjort, att småstäderna skulle genom det föreliggande förslagets antagande vinna icke mindre än 6 representanter.

Såsom vi känna, hafva af våra 92 städer 16 rätt att sjelfständigt välja en eller flere representanter, under det de återstående 76 städerna äro indelade i 25 valkretsar, af hvilka hvar och en väljer en riksdagsman. Sålunda hafva nu de större städerna 58 representanter, under det de mindre tillsammans hafva endast 25. Man har från visst håll gjort en uträkning efter den af statistiska centralbyrån utarbetade befolkningsstatistiken den 31 december 1892. Enligt denna statistik utgjorde städernas folkmängd då 922,348 personer. Om man delar denna siffra med de i förslaget beräknade 80 representanter för städerna, så uppstår en qvot-siffra af 11,529, efter hvilken en stad skulle få välja riksdagsman. Efter den siffran skulle också fortfarande 16 städer få välja en eller flere riksdagsmän, ehuru dock med den ändringen, att Halmstad rycker upp bland de större städerna och Söderhamn faller ned bland småstäderna. Dessa 16 städer skulle komma att få välja 49 riksdagsmän, eller 9 mindre än nu. Då dessa 16 städer hade ett sammanlagdt invånareantal af 646,329, så hade

småstäderna tillsammans 276,019. Och då hela antalet riksdagsmän för städerna skulle bli 80, men de större städerna skulle få blott 49 representanter, så skulle småstäderna få 31 och skulle sålunda få till skänks 6 representanter.

För denna vinst har man antagit, att småstädernas representanter skulle anse sig pligtiga att rösta för det nu hvilande förslaget. Man anser, att dessa representanter skulle för den tillfälliga vinsten af några få representanter mera i kammaren vara med om att vingklippa de större städerna och rubba de principer, på hvilka riksdagsordningen är grundad, vara med om att förstärka Första Kammaren gent emot den Andra, vara med om att från Andra Kammaren till Kongl. Maj:t öfverlemna rätten att reglera valkretsarne för de mindre städerna. Mine herrar, jag anser mig pliktig förklara, att jag för min del icke kan för det köpet vara med om en sådan åtgärd. Detta under förutsättning, att småstäderna genom den föreslagna förändringen verkligen skulle göra en vinst.

Men nu blir frågan, om verkligen på det hela taget någon vinst uppstår för småstäderna. Jag betviflar detta, och jag skall söka visa, att så icke blir förhållandet. För att ej misstänkas för att begagna mindre tillförlitliga siffror, skall jag för min beräkning utgå från de tabeller, hvilka såsom bilagor äro vidfogade Kongl. Maj:ts proposition i ämnet till 1892 års Riksdag. Af bilagan 1 framgår nemligen, att 1890 städernas hela folkmängd var 899,403, och att enligt då föreliggande förslag de större städerna skulle få 44 representanter — medan deremot småstäderna skulle få 31. Enligt bilagan 2 skulle städernas folkmängd år 1900 uppgå till 1,151,247; de större städerna skulle erhålla 47 representanter, eftersom qvoten visar 15,349; småstäderna deremot blott 28. År 1910 är städernas folkmängd beräknad till 1,483,987; då qvoten utgör 19,786, skulle de större städerna få 49 representanter, de mindre 26. År 1920 är städernas folkmängdssiffra 1,926,204, qvoten 25,682; de större städerna skulle då få 52 och de mindre 23 riksdagsmän. Sålunda märka herrarne, att under perioden 1890—1920 småstädernas representantantal skulle falla från 31 till endast 23. Herrarne torde alltså finna, att småstäderna alls ingenting hafva att i verkligheten vinna genom förslaget.

Nu skulle visserligen kunna sägas, att de nyss anförda siffrorna tagits med beräkning af att städernas representantantal skulle utgöra 75, och att då antalet enligt det hvilande förslaget skulle utgöra 80, skillnaden med afseende på siffrorna skulle blifva mycket betydlig. Jag ber då att först och främst få fästa uppmärksamheten vid det förhållande, att ehuru representantantalet för städerna i allmänhet ökats från 75 till 80, så faller icke en enda af dessa 5 representanter på småstäderna, utan de tillfalla samtliga de större städerna.

Det är sålunda ingen vinst alls för de mindre städerna, om man beräknar efter siffran 80. Om vi nemligen räkna dermed, såsom en fixerad siffra, visar det sig, att minskningen i de mindre städernas representationsrätt blir fullkomligt lika stor, om icke större, än om vi beräknat stadsrepresentanternas antal till 80. Ty då man tager folkmängden i samtliga städer år 1900 till 1,151,245 och om man divi-

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 23 riksdagsordningen.
(Forts.)

*Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

derar denna summa med föreslagna representantantalet, 80, så blir qvoten icke 15,349, såsom i tabellen till det kongl. förslaget, utan 14,390. Detta gör, att de större städerna få icke blott 47 utan 53 representanter, under det att småstäderna få icke 28 utan 27 representanter. Då vidare städernas folkmängd år 1910 beräknats till 1,483,987, och representanterna ej till 75 utan 80, så blir qvoten icke 19,786 utan 18,550, och de större städerna få då ej blott 49 utan 54 representanter, under det småstäderna få, verkligen enligt beräkning i bilagan, 26. Men så komma vi till de sista siffrorna, nemligen de för år 1920. Städernas folkmängd antages då uppgå till 1,926,204 personer. Delas detta med meranämnda tal, 80, blir qvoten icke 25,682, såsom tabellen utvisar, utan 24,077, och de större städerna skulle då få icke blott 52, utan 56 representanter, under det att småstäderna endast finge 24. Då först är det som småstäderna få något med af de 5 rösterna, som vi vunnit mot kongl. propositionen. I alla fall ha småstädernas ökade röster kontinuerligt minskats från 31 till 24. Och då qvoten för dessa städer under tiden ökats från år 1900 = 11,592 till år 1910 = 14,573 och år 1920 = 22,650, så visar denna stigning, att småstäderna komma i en allt sämre och sämre ställning i sin representationsrätt gent emot storstäderna.

Med dessa siffror för ögonen kan man verkligen undra, huruvida det kan vara möjligt, att småstädernas representanter just för den tillfälliga viustens skull böra vara med om antagande af det föreliggande förslaget. För min del får jag bekänna, att det är mig alldeles omöjligt att vara med om en dylik åtgärd. Men jag hör dock till dem, som, i likhet med de flesta, jag ville säga alla, talare här i dag, önska en begränsning uti den nuvarande suabba tillväxten i de större städernas representantantal. Denna begränsning har jag dock ansett böra gå i den riktning, som angifvits i den af herr Themptander nyligen framburna motion, hvilken just innefattar förslag till ändring i de bestående förhållandena, som med afseende på klarhet, enkelhet och tydlighet står öfver allt beröm, och som söker att lösa frågan utan att förändra nu gällande grunder för representationens sammansättning, utan att rubba magtställningen kamrarne emellan, utan att verka retroaktivt till skada för städerna, och utan att kammaren afstår från sin rätt att ordna valkretsarne.

På grund af hvad jag nu anfört kan jag, herr talman, icke annat än yrka afslag på det nu hvilande grundlagsändringsförslaget.

Herr Sjö: Det nu föreliggande grundlagsförslaget har, såsom vi hört, af åtskilliga stadsrepresentanter och deribland den senaste talaren underkastats klander och en grundlig kritik. Huruvida detta klander och denna kritik äro befogade, det lemnar jag derhän, då framtiden nog kommer att visa, huru sig dermed förhåller; jag åtminstone vågar icke fälla en så skarp dom öfver förslaget, som en del stadsrepresentanter här gjort. Men å andra sidan är icke heller jag fullkomligt nöjd med förslaget, enär jag i likhet med många andra vill hafva jemlikhet mellan stad och land i förevarande hänseende, hvilket väl torde vara det rättvisaste. Mig synes således att, då en

lagförändring skall ske, borde man utgå från den grundsats, att en representant från landsbygden och en sådan från stad skola representera en lika stor folkmängd. Det borde deremot icke vara, såsom nu är afsedt, så, att representanten från landsbygden skall representera dubbelt så många personer som stadsrepresentanten, ty denna oegentlighet synes mig icke stämma väl öfverens med nu för tiden rådande förhållanden i afseende på skyldigheter och rättigheter. Men då jag nu, likasom när frågan för två år sedan var före i Riksdagen, måste fatta mitt beslut deri, får jag säga, att jag nu som då kommer att rösta för förslaget. Jag gör detta dels på de skäl jag förut anført och dels därför, att jag anser en fixering af representanternas antal vara alldeles nödvändig, för att det nuvarande höga representantantalet icke måtte undan för undan ökas. En sådan ökning är enligt mitt förmenande onaturlig. Det har redan under debatten i dag yttrats, att det finnes icke något land, med undantag af Norge, som i proportion mot folkmängden har så många riksdagsmän som vårt land. Sverige är i alla fall ett fattigt land, och alldeles säkert är, att vi skulle kunna uträtta riksdagsarbetet med betydligt mindre antal representanter än nu, hvaraf äfven följde, om så skedde, att det blefve billigare riksdagskostnader. Jag hade därför för min del gerna sett, att man framkommit med ett förslag till minskning i stället för till fixering af representanternas antal. Något sådant förslag föreligger emellertid icke, och jag kan naturligtvis nu icke heller framställa ett dylikt, ehuru jag velat fästa uppmärksamheten på saken, ty nog hade det varit af behovet påkalladt att i stället för en begränsning besluta en betydlig minskning af representanternas antal.

Jag vill nu icke vidare inlåta mig på frågans detaljer, utan har blott med dessa ord velat angifva min ståndpunkt i frågan, och kommer jag sålunda att rösta för antagande af det hvilande grundlagsförslaget.

Första Kammaren har, såsom vi veta, redan antagit förslaget, och jag hoppas, att denna kammares beslut skall gå i samma riktning. I hvad fall som helst är jag öfvertygad, att kammarens blifvande beslut är af den beskaffenhet, att det kommer att lända fäderneslandet till gagn.

Herr Peterson i Hasselstad: Herr grefve och talman, mine herrar! Sedan jag begärde ordet, har bland andra talare hans excellens herr statsministern tydligt och klart angifvit den föreliggande frågans hela historia och innebörd samt bemött de framställda anmärkningarna deremot, anmärkningar som för öfrigt enligt mitt förmenande icke äro af någon betydighet. Denna fråga är från landsbygdens sida föremål för mycken uppmärksamhet, och de hemmavarande önska därför gerna veta, huru deras ombud vid riksdagen afgifva sitt votum i en så vigtig sak som denna. Jag har åtminstone från min hemort erhållit under rättelse om att så är förhållandet. Då emellertid herr statsministern, såsom sagdt, redan bemött dem, som motsatt sig förslaget, kan jag inskränka mig till att här gifva tillkänna, huru jag kommer att rösta. Jag kommer att med min röst bidraga till förslagets antagande. För-

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

slaget afser ju en fixering af riksdagsmännens antal. Detta resultat vilja ju äfven representanterna från städerna vinna, och tvisten rör sig således endast om *huru* fixeringen skall ske. Jag kan icke inse, att målet vinnes lättare eller bättre genom antagande af det förslag, som af stadsrepresentanterna framlades vid 1892 års riksdag än genom det nu förevarande förslaget. Men då 1892 års förslag föll, återupptogs det icke vid senaste riksdag, ehuru det nu kan fullföljas, om det hvilande grundlagsförslaget skulle falla. Det är ju nu icke meningen att göra valrätt för stad och land lika, utan städerna skulle äfven framgent få behålla den dubbla rösträtt de hafva gent emot landsbygden i förhållande till folkmängden, hvilket ju för städerna är en o'antlig vinst.

Skulle emellertid detta förslag falla, vet ingen huru länge det kan dröja, innan en ny lag i denna rigtning kan komma till stånd, och man har räknat ut, att redan år 1920 skulle representanternas antal i begge kamrarna efter nu gällande riksdagsordning komma att uppgå till 500. Detta måtte väl icke kunna anses lämpligt för en lagstiftande församling i ett så litet land som vårt, då alla andra länder hafva ett vida mindre representantantal i förhållande till folkmängden, än vi redan nu hafva.

Som Första Kammaren redan antagit föreliggande förslag, och då jag för min del anser detsamma både nödigt och nyttigt samt för fäderneslandet gagneligt, vill jag på det varmaste yrka bifall till förslaget.

Herr friherre Lagerbring: Då jag icke tilltror mig kunna framlägga några nya skäl i en så genomdebatterad fråga som det förevarande grundlagsförslaget, anhåller jag endast att i all korthet få angifva min ståndpunkt i frågan.

Jag anser det hvilande förslaget otillfredsställande, därför att det otvifvelaktigt inför en helt och hållet ny princip i vår gamla riksdagsordning, något som enligt mitt förmenande icke borde ske annat än i samband med denna riksdagsordnings fullständiga omarbetande.

Icke heller kan jag finna annat, än att förslagets verkliga innebörd är, såsom flera gånger framhållits, att åstadkomma en minskning i den tillväxt af inflytande på statens angelägenheter, som nu gällande grundlag inrymmer åt denna kammare. Skulle denna kammare i dag antaga detta förslag, vore detta, så vidt jag kan se, liktydigt med, om icke precis ett politiskt själfmord, hvarvid man t. ex. liknat ridderskapet och adelns beslut vid 1865 års riksdag, så dock ett kammarens attentat mot sig själf. Ridderskapet och adeln fick dock, mine herrar, för att använda ett modernt uttryck, åtminstone "dö i skönhet", men denna kammare skulle komma att förete själfstymparens sorgliga skepnad, och detta trots kammaren nu genast skulle få en tillökning af ett par platser.

Jag anser vidare förslaget felaktigt till sin utgångspunkt, därför att det utgår från beräkningar, som icke längre äro hållbara. En af de hufvudsakliga anledningarna såväl till detta som till föregående förslag har väl varit den starka tillväxten af invånareantalet i städerna,

särskildt på 1880-talet. Men denna tillväxt, tillfällig som den var och föranledd delvis af alldeles särskilda omständigheter, såsom den helt och hållet abnorma och forcerade byggnadsverksamheten i åtskilliga större städer, som drog mycket folk in till dessa, har redan efterträds af delvis en absolut minskning och delvis en betydande minskning i tillökningen. Stockholm, som på 1880-talet ökades med 8 à 10 tusen människor årligen, visade för år 1891 en tillväxt af 4,000 och för år 1892 en tillväxt af endast omkring 1,100 personer. Dessa siffror stämma icke riktigt med de beräkningar, som den ärade Eksjörepresentanten nyss framlade, då han påstod, att Stockholm år 1920 skulle hafva 500,000 invånare. Skulle folkmängden här i Stockholm icke ökas med mer än 1,000 personer om året i medeltal, komme det således att dröja 250 år, mine herrar, innan Stockholm finge 500,000 invånare; och tidpunkten, då detta tal komme att uppnås, blefve icke år 1920 — utan år 2244. Till dess tror jag vi hafva tid på oss att göra åtskilliga grundlagsändringar.

Jag anser slutligen, att förslaget är till sin redigering — för att använda ett mildt uttryck — föga lyckadt. Det bjuder på en lagtext, sådan, att det valtrassel, som man på senare tid så mycket beklagat sig öfver, men som åtminstone med afseende å valkrets rätt att utse representant ännu icke förekommit, skulle med detta förslags antagande blifva af statsmagterna med öppna ögon infördt i grundlagen.

Då nu, mine herrar, ett förslag, som jag tillåtit mig att beteckna såsom otillfredsställande, till sin utgångspunkt felaktigt och till sin redigering föga lyckadt, dock vid 1892 års lagtima riksdag förklarats hvilande, bör man enligt mitt förmenande *nu* icke förändra denna förslagens karakter af hvilande, utan fast mera förpassa det till den eviga hvilan genom ett afslag, hvarom, herr talman, jag ber att få framställa yrkande.

Herr Schönbeck: Herr talman, mine herrar! Då jag, ehuru stadsrepresentant, icke varit med om att underteckna den motion om ändrad lydelse af §§ 6 och 13 riksdagsordningen, som nyligen framlagts af ett 60-tal utaf kammarens ledamöter, anser jag mig böra tydligt och bestämdt angifva min ställning till denna fråga, för att icke blifva misstänkt som en hemlig anhängare, till det hvilande förslaget, hvilket jag icke är.

Jag ser visserligen hvarken så stora faror å ena sidan, ej heller så stora fördelar å den andra sidan uti att det föreliggande förslaget skulle blifva antaget, som måhända mången annan det gör. Det vill säga: jag ser icke så stora faror deri, såvidt man kan förutsätta, att det nu rådande goda förhållandet mellan städernas och landsbygdens representanter skulle få fortvara. Men jag kan icke heller finna, att den fixering, som det nu är fråga om, är af behovet påkallad eller kan anses vara riktigt lämplig. Jag anser, för att nu använda grundlagens eget uttryckssätt, den föreslagna ändringen hvarken vara *högst nödig*, ej heller ens *nyttig*. *Möjlig* att verkställa kan den ju nog vara; men det får jag likväl tillkännagifva, att, sedan jag kommit hit till Stockholm, jag hört bra många personer och bland dem en i denna

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

*Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

kammare, hvilken ord icke allenast för mig, utan jemväl, som jag tror, för de fleste inom kammaren väga mycket tungt, uppgifva som sin åsigt, att det skulle blifva särdeles svårt för regeringen att ordna valkretsindelningen så, att den kunde anses nöjaktigt motsvara rimliga anspråk hos flertalet af landets städer. Detta må väl också något tagas med i beräkning.

Jag har yttrat, att jag icke anser den föreslagna ändringen högst nödig, men så har den väl emellertid blifvit ansedd just för den orsaks skull, som den siste ärade talaren nämnde, att man gjort upp så vidunderliga beräkningar, att, för att anförä ett exempel, Stockholms stad 26 år härefter skulle hafva en folkmängd, uppgående till 510,000 invånare, d. v. s. skulle hafva fått sin folkmängd ökad till dubbelt mot den nuvarande. Jag tror, liksom den siste ärade talaren, icke på en så vidunderlig beräkning. Jag tror för öfrigt icke, att det blir så stor ökning i städernas folkmängd numera, utan jag tror, att den stora inflyttning från landet till städerna, som varit den egentliga orsaken till deras så snabba tillväxt, har uppnått sin kulminationspunkt. Således tyckes denna anledning till en fixering förfalla.

Emot förslaget vill jag derförutom framhålla, att fixering af riksdagsmännens antal, enligt mitt förmenande, verkligen är en oegentlighet. Jag ber att få skilja emellan en fixering af riksdagsmännens antal och en begränsning af stadsrepresentanternas antal, hvilka begrepp jag tycker mig hafva märkt, att man förväxlat emellanåt. Jag går in på att en begränsning skulle kunna få ske, men deremot anser jag skadligt, att en sådan här fixering, som är ifrågasatt, får komma till stånd. Utom det, att en dylik fixering är olämplig och otjenlig, finner jag för min del, att förslaget derom innebär någonting, som jag tycker mig vilja kalla rättsvidrigt eller åtminstone orättvist, om också icke rättsvidrigt enligt statsrättslig uppfattning; ty upphöjdt till lag, skulle detsamma verka retroaktivt, så att flere af städernas valkretsar skulle blifva beröfvade den rätt, som de nu enligt grundlag förvärfvat sig. Städernas representanter skulle, i summa taget, minskas med ett antal af tre, och på samma gång skulle genast landets representantantal ökas med fem, utan att någon tillökning i folkmängd dertill gifvit anledning. Detta tror jag i sanning skulle väcka ett stort missnöje inom de flesta stadsvalkretsar. Jag tror, att det från många håll skulle betraktas som en stor rättskränkning.

Det torde väl också böra fästas något afseende vid att borgareståndet sannolikt icke skulle hafva gått in på det representationsförslag, som fastställdes år 1866, om icke städerna blifvit tillförsäkrade en sådan representationsrätt, som enligt nu gällande grundlag dem tillkommer. Adeln och presterskapet ha vetat att värna om sina privilegier, så att Riksdag och regering icke kunna ändra eller upphäfva dessa, med mindre, beträffande de förras, ridderskapet och adeln å adelsmöte och, hvad beträffar presterskapets privilegier, kyrkomötet dertill gifva sitt samtycke. Något sådant förutseende har icke funnits hos borgareståndet. Detta tycktes vid ifrågavarande tidpunkt förtroende- fullt lita till hänsynsfullhet hos majoriteten i Andra Kammaren, som vi väl nu snart — om icke i dag, så i morgon — få pröfva och se,

huru den ställer sig. — Fjerde ståndet, bondeståndet, fick visserligen icke tillfälle att värna om några privilegier; och stora privilegier hade väl icke heller bondeståndet. Men i stället fick bondeståndet eller hemmansegarne sina intressen så tillgodosedda, att de sedan den tiden utgjort majoritet här i kammaren; och de ha också förstått att så begagna sig af denna majoritet, att de sannerligen sedan dess beredt sig mycket stora fördelar år efter år.

Jag ber således och ställer min bön särskildt till gamla landtmannapartiet, att landsbygdens representanter måtte taga någon hänsyn till det förtroende, som enligt mitt förmenande sålunda visats dem från borgerskapets sida. Jag ber dem tänka på detta, innan de afgifva sitt votum, och icke endast tänka på den magtställning, som de sjelfva nu innehafva. Väl håller jag på hvad jag förut yttrat, att någon större fara icke hotar, så länge förhållandet är godt mellan stads- och landtrepresentanter; men man kan icke obetingadt tro, att det så blir, i fall landsbygdens representanter icke visa sig motsvara det förtroende, som jag anser, att borgerskapet en gång satt till dem, utan då skulle möjligtvis motsatsen kunna inträffa, och det låter tänka sig, att städerna i förtrytelsen öfver hvad som skett valde sådana representanter till Andra Kammaren, som förenade sig med Första Kammarens majoritet. Och då, mine herrar, skullen I komma att stå i minoriteten vid gemensamma omröstningar. För närvarande är, såvidt jag finner, förhållandet godt mellan städernas och landsbygdens representanter, enkannerligen mellan stadsrepresentanterna och gamla landtmannapartiet. Detta har således icke skäl till att uti städernas representanter se några sina vederdelomän eller vedersakare, utan tvärtom. Men det skulle, som sagdt är, kunna inträffa någon ting annat, om man låter ställningen tillspetsa sig. Detta uttalar jag visst icke såsom något mitt önskningsmål. Jag säger icke heller, att det är högst sannolikt, att så skulle ske, men jag säger, att det är en möjlighet.

Herr talman! Jag yrkar afslag å det föredragna, hvilande förslaget.

Herr Dieden: Herr talman! Då jag i olikhet med flertalet stadsrepresentanter kommer att rösta för antagande af det hvilande grundlagsförslaget, anser jag mig skyldig att öppet uttala detta samt att angifva mina skäl därför.

Alla äro vi ense om nödvändigheten af en inskränkning af riksdagsmannantalet, och då man satt antalet i denna kammare till 230, måste jag betrakta en kontingent af 80 stadsrepresentanter såsom fullt tillfredsställande. Men hvad som hufvudsakligast inverkat på mitt beslut, det är, att jag kommit till den fasta öfvertygelse, att, om detta förslag icke antages nu, denna fråga aldrig får någon annan lösning än likställd representation för stad och land; och detta vore ju just det minst fördelaktiga af allt för städerna.

Derför tror jag, att stadsrepresentanterna borde i städernas intresse antaga det hvilande förslaget, och på grund häraf ber jag, herr talman, att få rösta för dess antagande.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Herr Grundell: Det kan icke falla mig in att genom vidlyftigt ordande någon längre stund taga kammarens tid och uppmärksamhet i anspråk, så mycket mindre som denna viktiga fråga redan blifvit och troligen ytterligare kommer att blifva från olika sidor belyst genom sakrika anföranden. Endast det tillåter jag mig säga, att jag under den lemnade betänketiden af fjorton dagar icke rubbats i den öfvertygelsen, att icke blott billighet och rättvisa, utan äfven hänsyn till en lugn samhällsutveckling synes mig kräfva, att landsbygden vinner det inflytande på representationens sammansättning, som tillförsäkras den i det nu hvilande grundlagsförslaget.

Jag kommer därför, herr talman, att rösta för bifall till nämnda förslag.

Med herr Grundell förenade sig herr *Andreasson*.

Herr Ljungman: Under den öfverläggning, som här pågått, har man märkligt nog från liberalt håll fått höra uttalas meningar, hvilka man eljest blott plägar få höra från den motsatta sidan. Man har framhållit, att antagandet år 1865 af vår nu gällande riksdagsordning skulle berott på en köpslagan, dervid städerna betingat sig vissa förmåner såsom ett slags privilegium för all framtid. Men man glömde då, att det dock var mer än blott ett stånd, som var med om antagandet af 1866 års riksdagsordning, och man glömde att efter 13 § i riksdagsordningen följer 14 §. Ställer man sig på en dylik föräldrad privilegieståndpunkt, då har man afstått från all tanke på utvidgning af den politiska rösträtten, ty om mau anser, att hvad som 1865 beslöts var af privilegienatur, så skulle ju hvarje sådan utvidgning innebära upphäfvandet af ett privilegium.

Man har talat om de *grunder*, hvarpå den nuvarande riksdagsordningen är byggd, men, såvidt jag förstår, kan med dessa grunder icke menas annat än de grunder, som anfördes i statsrådsprotokollet för den 5 januari 1863 af dåvarande justitiestatsministern Louis De Geer. Ser man nu efter hvad som i detta yttrande anfördes, så uttalas deri den grundsatsen, att städerna skulle hafva dubbel representationsrätt mot landsbygden, men sjelfva lagtexten är så affattad, att städerna i verkligheten fingo vida *större* representationsrätt, än grunderna angifva, och är detta anledningen till att aldrig något förslag från städerna framkommit i full öfverensstämmelse med 1863 års grunder. Genomdrefve man nemligen ett sådant förslag, så skulle man få afstå från det *öfverskott*, som man vunnit utöfver hvad de angifna grunderna bjödo.

Hvad beträffar magtställningen emellan de båda kamrarne, så ligger det enligt min öfvertygelse i sakens natur, att den andra, större kammaren alltid skall hafva en öfvervägande politisk betydelse. Att nu under några år ett annat förhållande egt rum, har berott på den sorgliga tullstrid, som upplammade år 1887; men jag är öfvertygad, att, då den striden väl utkämpats, det gamla förhållandet skall återvända, och Andra Kammaren återvinna den större betydelse och politiska öfvervigt, som den hade före nyssnämnda år.

Man har vidare talat om det hvilande grundlagsförslagets ofullkomlighet, men hvad är den mot de fullkomligheter, som finnas i nu gällande riksdagsordning och i den motion, som framlagts af 62 ledamöter i kammaren. Enligt bådadera kan man t. ex. genom att ändra landstingsförordningen öka eller minska antalet representanter i Första Kammaren. Om man t. ex. ändrar landstingsförordningen, så att hvarje stad, som har 10,000 invånare, skall utträda ur landsting, så skulle man derigenom öka antalet ledamöter i Första Kammaren ganska betydligt. Fastställer man åter en invånaresifra af 40,000 för utträde ur landsting, så blefve ledamöternas antal något minskadt. Går man till Andra Kammaren, så kan man enligt såväl nu gällande riksdagsordning som motionen öka eller minska ledamöternas antal genom omreglering af domsagorna. Ökar man domsagorna, så växer ledamöternas antal, och sammanslår man domsagor, så minskas i samma mån ledamöternas antal. Detta är ofullkomligheter, som äro af ofautligt mycket större betydelse, än dem man kan uppleta i det nu hvilande förslaget. Man talar om att rubba magtställningen, men då man kan göra detta enligt nu gällande riksdagsordning genom att ändra en kommunallag eller på statsregleringsväg, så är detta vida betänkligare. Jag tror därför, att man tryggt kan antaga det hvilande lagförslaget, och detta äfven af det skäl, att det kan vara tid på att för ett eller annat år åtminstone komma ifrån dessa strider, som vållat så mycket split i kammaren utan något afsevärdt gagn.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Herr Höglund: Herr talman, mine herrar! Det har upprepade gånger sagts, och jag vill icke opponera mig emot det, att det är nödvändigt att en förändring sker, men då så är förhållandet, har jag icke heller velat yrka afslag utan att samtidigt tillkännagifva, att jag vill vara med om en ändring, och på denna grund har jag också varit med om att underteckna den af herr landshöfdingen Themptander framlagda motionen. Denna bör, såvidt jag förstår, motsvara det ändamål, som är afsedt med förändringen, och om resultatet särskildt i början icke skulle så mycket skilja sig från det, man vill vinna med det hvilande förslaget, så har dock denna motion det företräde, att, såsom redan flera gånger påpekats, den hvilat på en gammal grund, på samma grund som vår nuvarande riksdagsordning, och dessutom har den företrädet af större enkelhet och reda.

Det hvilande förslaget anser jag innebära en gansk djupt gående förändring, för att icke säga omstörtning af de principer, hvarpå vår nuvarande riksdagsordning hvilat. Äfven en så stor förändring medgifver jag dock gerna kunde vara berättigad, men då bör man icke söka införa den genom en lappning på den gamla lagtexten, utan föreslå en ny lag, ty eljest har man svårt att undgå en så invecklad lagtext, som den man nu finner i det hvilande förslaget. Men att skriva en ny lagtext skulle medföra den olägenheten, att man då icke längre kunde inbilla sig och andra, att den ifrågavarande förändringen blott var en naturlig utveckling af bestående lagstadganden, föranledd af inträdda förändringar i de verkliga förhållandena.

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Jag kommer nu att framställa den frågan: hvarför har man då så stor brådska att antaga det hvilande förslaget, hvars brister äro uppenbara, oaktadt ett annat förslag föreligger, som saknar dessa brister, och hvarigenom samma mål bör kunna vinnas? Det förefaller mig, som det förefunnes någon slags farhåga hos majoriteten, att den några år härefter skulle kunna förvandlas till minoritet. Men i så fall vore ju detta ett bevis för, att det icke i landet förefinnes någon allmän opinion för och någon verklig fordran på nu ifrågavarande grundlagsförändring, utan att det fast mera blott är en tillfällig strömning, som söker göra sig gällande. Men sådant har grundlagen själf velat förebygga, såvidt det öfver hufvud taget kan förebyggas genom lagstadganden, genom sitt påbud, att grundlagsändringar skola antagas två förnyade gånger under två på hvarandra följande valperioder. Ett antagande af det hvilande förslaget kan sålunda för framtiden komma att vittna om att det här gällt att begagna en tillfällig majoritet för att genomföra en grundlagsförändring, som i sig själf icke har tillräckligt stöd af den allmänna opinionen.

Detta, mine herrar, är ett af skälen, hvarför jag nu ber att få yrka afslag å det föreliggande förslaget.

Herr Kardell: Herr talman, mine herrar! Då jag förut icke yttrat mig i föreliggande fråga, så anhåller jag nu att få säga några ord angående densamma.

Man har sagt och säger fortfarande, att hufvudsyftet med detta grundlagsförändringsförslag skulle vara att minska städernas politiska magt, att begränsa antalet representanter för städerna i Andra Kammaren. Antag att förhållandet vore sådant, är väl stadsrepresentanternas tillväxt i antal så farlig, att man behöfver tillgripa så utomordentliga åtgärder, som de här ifrågasatta, deremot? Ja måhända, om nemligen stadsrepresentauterna kunde i allmänhet anses hafva fullgjort sina mandat så, att man vore berättigad att i dem se ett slags fiender till samhällets sunda utveckling. Detta tror jag väl dock, att man näppeligen lär kunna påstå. Men, säger man, det är i alla fall orättvist, att stadsrepresentanterna äro så många, jemfördt med landsbygdens ombud. Såsom hvarje orättvisa blir äfven denna med tiden olidlig, och därför måste den afskaffas. Det må väl vara sant, att stadsrepresentanterna nu äro långt flere än 1867, men man bör dervid märka, att desse representauters antal på fullt grundlagsenlig väg tillväxt och kommit till den siffra, som det nu uppnått. Vidare vill jag framhålla, att antalet af dem dock ingalunda är så stort, att de på något sätt kunna bringa landtmännens intressen i fara. Icke göra de det nu och icke heller lära de så snart komma att göra det, ja icke ens i en aflägsen framtid. Detta myckna ordandet om deras talrikhet är därför helt enkelt detsamma som, med förlof sagdt, att måla den onde på väggen. Dertill kommer, att landsbygdens intressen äfven i Första Kammaren äro tillräckligt betryggade. Jag anser därför, att man borde kunna utan fara med förkastande af detta förslag vänta, för att längre fram få ett bättre i stället.

Man har så länge skrikit folk i öronen, att stadsrepresentanterna i

Andra Kammaren genom sin mängd äro en stor fara, så att tron att så är blifvit rent af en politisk trosartikel, en dogm, af hvilken man nu begagnar sig för att söka vinna seger åt det högkonservativa partiet. Och man påstår, att ännu värre skall det blifva. På talet om stadsbefolkningens starka tillväxt försäkrar man nemligen, att denna tillväxt äfven i framtiden immerfort skall komma att fortgå i samma proportion som hittills, tills städernas befolkningssiffror hunnit ända till en svindlande höjd. Man kan naturligtvis icke veta, hvad som kommer att hända i framtiden, men jag är liksom friherre Lagerbring öfvertygad derom, att städernas starka tillväxt under de sista tiotalen är rent tillfällig och utan all fråga står i samband med kommunikationsväsendets snabba utveckling under samma tid. Under dessa decennier har byggts ett nästan hela vårt land omfattande nät af jernvägar, i följd hvaraf en mängd orter, som förut legat nästan i dvala, hastigt ryckts upp till kraftigare utveckling. Verksamheten der har blifvit lifvigare och invånarnes antal hastigt ökat. Nu är emellertid jernvägsbyggandet i stort så godt som afslutadt, vid hvilken omständighet mera konstanta förhållanden skola komma att inträda. Naturligtvis blir folkmängdstillväxten i städerna dervid mindre än förut, i följd hvaraf landsbygden och städerna i afseende å befolkningsökningen komma att blifva mera likställda med hvarandra. Emellertid begagnar man sig af denna fiktion, att nemligen stadsrepresentanternas antal skulle ökas så mycket i framtiden, för att rigta ett dräpslag emot denna kammare i allmänhet. Det har sagts flera gånger förut i dag — och jag upprepar att jag för min del också är öfvertygad derom — att det är mindre städerna, än hela denna kammare, som det nu gäller, och att denna fixering, hvarom det är fråga, är en åtgärd, som hufvudsakligen länder till förmån för Första Kammaren. Nog torde nemligen antalet representanter i vår kammare åtminstone i framtiden komma att ökas starkare än i Första Kammaren, om det De Geerska representationsskicket får fortfara. Med hvarje generation skulle vid sådant förhållande denna kammare blifva starkare i jämförelse med den Första Kammaren, något som skulle visa sig i synnerhet vid de gemensamma voteringarna. Må hända skall man på det sättet i framtiden komma till samma mål, till hvilket man redan kommit i England, der, såsom vi veta, budgeten beror uteslutande på underhuset, utan att öfverhuset faktiskt har med den saken att skaffa. För att hindra sådant vill man nu på konservativt håll hafva en fixering af representationen, sådan den var för två år sedan, dock med modifikation till Första Kammarens förmån. För att få en sådan till stånd, ser man sig nödsakad att göra allt för att vinna anhängare för saken inom denna kammare. Man söker hetsa mot hvarandra de liberala elementen från land och stad, man söker ställa mot hvarandra såsom fiender representanter, som både genom åsigter och intressen stå hvarandra nära, man söker framkalla ett inbördes krig inom denna kammare och handlar i enlighet med den gamla romerska regeln: divide et impera, d. v. s. man söker vinna sitt mål genom att åstadkomma söndring i sina politiska motståndares led.

Jag medgifver för min del, att en begränsning är nödvändig. Men

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

*Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

man må då taga sig till vara för en dylik fixering, som på samma gång den innebär ett uppgifvande af de principer, efter hvilka vårt representationsskick hittills utvecklat sig, tillika skarpare än någonsin fastslår dualismen emellan land och stad. Denna dualism har varit nära att försvinna på sista tiden. Det är ingalunda så, som herr Ljungman förklarade, att nemligen ett antagande af förslaget skulle medföra ett borttagande af dissonanserna mellan land och stad.

Man söker vinna de frisinnaade landtmännen här i denna kammare med skenfagra ord. Men må de väl betänka, från hvilket håll detta förslag kommer! Må de väl betänka, att man bör taga sig till vara för motståndare, äfven när de komma med gåfvor; ty dessa gåfvor äro gemenligen af en för mottagaren ödesdiger beskaffenhet. Jag behöfver icke säga, hvem som var den ursprungliga upphofsmanen till detta förslag. Det veta vi alla. Jag behöfver heller icke säga, i hvilket läger de befinna sig, som äro detta förslags förnämsta förkämpar.

Hvad Första Kammaren beträffar, så har denna redan en större magt äu motsvarande församlingar i de flesta andra länder. Nyligen framhöll jag, att förhållandet i England är sådant, att dess öfverhus icke har något att säga i afseende på budgeten. Det har ett ord i lagstiftningsfrågor, men det måste dock äfven der snart böja sig för allmänna meningen. Icke tror väl någon, att öfverhuset skulle vågat att ett fjerdedels sekel är efter år trotsa underhuset och allmänna meningeu, om t. ex. förhållandena i England skulle varit sådana, att rättvisan der, liksom här, påkallat en begränsning af den kommunala rösträtten på landet. — Men här vill man till och med öka den Första Kammarens redan så stora magt.

Detta om det här grundlagsändringsförslaget i allmänhet. Det vore nog äfven åtskilliga anmärkningar i detalj att göra vid detsamma, men jag vill icke uppehålla kammaren dermed, då redan många andra uppvisat dess brister och förmodligen än ytterligare åtskilliga skola komma att göra det.

Jag förundrar mig, att så många kunna vara med om att utbyta det De Geerska, genom relativ reda och klarhet utmärkta representationsskicket mot den Rydinska oredan. Det De Geerska skicket är dock sådant, att det ändrar sig med förändringarna hos folket sjelf. Man skulle kunna jemföra det med en klädedrägt, som ansluter sig till samhällskroppen symmetriskt och behagligt. Det Rydinska förslaget åter innebär fixering, det vill säga det kan möjligen passa för den tid, då det framkommer, men det passar naturligtvis icke för kommande tider, då andra förhållanden uppstå. Man skulle kunna jemföra det med en dyster munkkåpa, som hänger obehagligt och smaklöst ned från skulderna.

Under de senare åren har reaktionen vunnit seger på seger i vårt land. För de liberala återstår snart icke mycket mera. Skall reaktionen också segra i detta fall och genomdrifva detta förslag, ja, då må vår moder Svea väl hafva skäl att hölja sig i sorgedok och gråta öfver dem af sina söner, som sveko den liberala fanan. Jag yrkar afslag.

Herr Björck: Vid förslag till ändring af lag i allmänhet bör man väl se till, att ändringen harsin grund i lagens anda och öfverensstämmar med lagens anda och mening. Är det så i allmänhet, borde det väl i synnerhet vara så förhållandet, då det är fråga om grundlagsändring, och särskildt när frågan är af så stor vikt och det gäller en så genomgripande förändring, som det nu föreliggande förslaget afser. Men ingen lär väl kunna påstå, att den fixering af riksdagsmännens antal, hvarom nu är fråga, grundar sig på gällande riksdagsordning eller öfverensstämmar med dess anda och mening. Redan ur den synpunkten, att det nu föreliggande förslaget icke hvilat på riksdagsordningens egen grund, kan jag icke annat än finna det vara orättvist. Men lägger man dertill förslagets formella brister och svårigheter i tillämpningen, så blir det derigenom ändå orättvisare och oegentligare samt för representationens utveckling rent af ödesdigert. Jag kan således icke finna annat, än att det är min skyldighet, så vidt på mig beror, att motverka förslaget, hvadan jag anhåller om afslag å den föreliggande grundlagsändringen.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Herr Persson i Rinkaby: Jag ber att få tillkännagifva, att jag kommer att yrka bifall till förslaget. Jag gör det icke därför att jag är någon beundrare af detsamma, men då samtliga talare, som här uppträdt, yttrat sig i den riktningen, att något bör göras för en begränsning i tillväxten af städernas ombud vid riksdagen, så måste det också vara tydligt, att landsortens representanter kommit i den ställning, att de böra antaga förslaget. Man kan nemligen icke uppskjuta denna fråga till en oviss framtid. Ty det skulle kanske aldrig inträffa, att båda kamrarnes majoritet skulle antaga ett sådant förslag. Vid det nuvarande riksdagsskickets början funnos i Första Kammaren 125 och i Andra Kammaren 190 representanter. Sedermera har detta antal i Andra Kammaren ökat med 38 representanter, deraf ensamt Stockholmsbänken erhållit 12. Om man förutsätter, att proportionen ökas på det sättet, så skall man en dag få se en ökning, som kan blifva ganska farlig för landsorten. Jag anser det därför som en pligt mot min valkrets att rösta för det föreliggande förslaget. Sedan må det bero på de olika valkretsarne, huru de vilja sammansätta Första Kammaren med afseende på de reformer och den sparsamhet, som framtiden kan komma att påyrka. Jag yrkar bifall till förslaget.

Herr Aulin: Det kan icke falla mig in att åter upptaga de skäl mot det föreliggande förslaget, hvilka redan här anförts. Men enär jag såsom stadsrepresentant underskrifvit herr Themptanders motion, så skall jag be att få tillkännagifva, att jag kommer att rösta mot det föreliggande förslaget.

Herr von Krusenstjerna: Endast ett par ord för att angifva min ståndpunkt i frågan! Då en fixering af representanternas antal, sådan som det nu hvilande grundlagsförslaget innefattar, enligt min mening strider mot grundtanken i vår nu gällande representations-

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

ordning; då åtgärden på intet sätt är nödvändig för att i behöflig mån begränsa representanternas antal, utan detta mål kan vinnas i den ordning, som vår riksdagsordnings författare, friherre De Geer, sjelf antydt, och hvarom förslag framlagts i den motion, som af herr Themptander blifvit väckt, och i hvilken flertalet stadsrepresentanter instämt, eller genom förändring i representationsqvoten; och då slutligen jag icke vill vara med om ett förslag, som rubbar den nuvarande magtställningen inom och emellan kamrarne, ber äfven jag att få instämma med dem, som yrkat afslag å det hvilande grundlagsförslaget.

Häruti instämde herrar *Bruzelius, Eklundh* från Lund, *Ramstedt* och *Wellander*.

Herr Persson i Killebäckstorp: Jag vill endast med några ord tillkännagifva, att jag kommer att rösta för det nu föreliggande grundlagsförslaget. Då jag gör det, gör jag det därför, att jag anser det vara en stor orättvisa, att stadsbefolkningen skall få välja mer än tre gånger så många riksdagsmän som landtbefolkningen, så att det efter invånareantalet knappt kommer en riksdagsman för landsbygden mot tre för städerna. Jag tror icke, att stadsborna i allmänhet äro bättre än landsborna, och jag tror därför icke, att de borde vara berättigade till denna stora förmån. Ser man på statistiken, finner man, att stadsbefolkningen ökas icke så obetydligt år för år, i synnerhet i de större städerna, så att de derigenom få rätt att välja allt flere och flere representanter. Men, mine herrar, detta är icke förhållandet på landsbygden. Tvärt om torde man kunna säga, att derstädes i synnerhet på senare åren invånarantalet sjunker. För min del anser jag därför, att det kan vara på tiden, att en begränsning af representanternas antal bör ega rum, och jag skall på denna grund, herr talman, anhålla om bifall till föreliggande förslag.

Herr Månsson: Då vi nu hafva att afgöra, huruvida vi skola antaga detta hvilande grundlagsändringsförslag, är det gifvet, att vi måste taga i öfvervägande, huruvida några sådana omständigheter inträffat mellan år 1892, då det förklarades hvilande, och nu, att någon ändring af det då fattade beslutet bör ske. Jag föranledes till denna reflexion af den förste talarens yttrande i frågan. Som vi veta, var han sjelf vid det förstnämnda tillfället bärare af det förslag, som nu är hvilande. Det är på grund af det yrkande, han då gjorde i denna kammare, som vi nu stå der vi stå. Han framställde nemligen det förslaget, att städernas representantantal skulle ökas med fem, och förklarade han sig då vara nöjd. Då försvarade han detta förslag, ja var bärare deraf. Men sedan dess har han, såsom vi hört i dag, ändrat åsigt på grund af förhållanden, som inträffat sedan den tiden. Låt om oss då undersöka, hvad för förhållanden det kan vara.

Den ärade talaren sade, att det var urtima Riksdagens beslut, som hos honom framkallat en sådan ändring i öfvertygelsen. Detta beslut syntes vara hufvudorsaken till, att han nu anser sig böra säga nej till det hvilande förslaget. Men vi fingo icke veta, på hvad sätt detta

1892 års beslut kunnat vara för honom bestämmande i den sak, som nu är i fråga, huruvida det varit afskrifningen af grundskatterna och lindringen i rustnings- och roteringsbördan eller den egentliga försvarsorganisationen.

Om jag nu antager, att det är därför att grundskatterna blifvit afskrifna och lindring beviljats i rustnings- och roteringsbesväret, som han nu icke vill vara med om förslaget, så kan jag för min del naturligtvis ej gilla det. Ty jag anser, att det var en gärd af rättvisa och billighet, för hvilken kämpats i många år; och jag kan icke tro, att den talaren verkligen är emot, att dessa "sekelgamla orättvisor" en gång blifvit borttagna. Är det så, att flertalet af dem, som nu motsätta sig det hvilande förslaget, göra det på den grund, att de ogilla 1892 års beslut i detta hänseende, då är det ingen skada, om vi få några representanter färre från städerna.

Äsyftar deremot talaren den andra omständigheten, försvarsorganisationen, stärbudet af rikets försvar i dess helhet, så får jag säga, att det är högst besynnerligt. Jag trodde, att icke minst från våra städer vi skulle erhålla sådana representanter, som ansåge det angeläget att värna om vårt land.

Jag kan således icke för mig göra begripligt, hvarför man säger, att ertima Riksdagens beslut framkallat en ändring i tänkesättet beträffande denna fråga. Vidare skulle det vara en annan omständighet, den nuvarande kommunala och politiska rösträtten, som skulle göra, att vi icke borde vara med om förslaget längre. Ja, mine herrar, i det fallet stå vi på ungefär samma ståndpunkt som då. Vi hafva icke kommit längre, det medgifver jag. Vi hafva dock kommit så långt, att vi fått ett bestämdt uttalande från Kongl. Maj:ts regering, att den vill göra allt hvad den kan, för att vi må få en ändring i den kommunala rösträtten. Det synes mig alltså, som om äfven dessa skäl icke borde förefalla så särdeles talande emot förslaget för den ärade talaren och de med honom liktänkande.

Hvad beträffar magtställningen kamrarne och parterna emellan, så kan jag för min del icke förstå, huru man kan komma med ett sådant tal, som att denna fråga i det hänseendet skulle hafva så stor betydelse. Ty, mine herrar, antalet blir ju i hufvudsak alldeles lika efter det nya förslaget, som det för närvarande är. Det blir icke någon rubbning af förhållandena. Ty icke kunna 2 eller 3 personer komma att något nämnvärdt inverka på de framtida besluten. Nej, mine herrar, det kommer att bero — såsom ock från statsrådsbänken framhållits — på, huru valen utfalla till de båda kamrarne inom de olika valkretsarne. Och då valen hädanefter som hittills komma att ligga i samma händer, så blir det allt fort valens utgång, som blir bestämmande för politikens riktning och kamrarnes beslut. Jag kan därför i förslaget såsom sådant icke se den ringaste anledning att antaga någon förändring i magtställningen.

Vidare hafva flere talare sagt, att det nu är slut med städernas tillväxt, nu har den nått sin höjdpunkt. Jag vill då erinra om, huru som ett af skälen, hvarför man icke antog det förslag, som först låg före, var det, att det ej funnes bestämdt, huru det skulle gå, om

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

*Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

städernas folkmängd komme att öfverstiga en tredjedel af rikets. Nu är denna olägenhet förekommen. I förslaget finnes angifvet, huru det skall gå, när detta förhållande inträder. Då menade man, att städerna snart nog skulle få mer än en tredjedel af rikets invånareantal. Nu återigen säger man: "Städerna komma aldrig att växa"! — Det der talet synes mig vara besynnerligt! För mig är det klart, att under normala förhållanden — under tider, då vi äro stadda i en rätt ställning och kommit in i rätta hjulspåren igen samt icke såsom nu befinna oss inom en stagnation i landets affärslif — städernas folkmängd kommer att växa efter naturens egna lagar.

Vidare har man sagt, att det icke finnes någon opinion för förslaget, utan att det varit kamrarne sjelfva, som i hufvudsak drifvit detsamma. — Jo, mine herrar, det finnes verkligen inom landet en opinion, och det en ganska stark sådan, för förslaget, och den har tagit sig uttryck uti fjorton års tid i motion på motion samt har i år senast trädt fram. Jag vädjar till hvar och en, som har aldrig så litet kännedom om förhållandena, om icke vid hvarje valmöte, som egt rum i vårt land i år, denna fråga stått på programmet för mötet. Hvert enda möte har, såvidt jag sett, alltid uttalat sig antingen för eller mot denna fråga, och i de allra flesta fall, i synnerhet på landet, för ett gillande af förslaget. Jag kan således icke finna annat, än att både opinion och uttalanden fuunits så starka, som man gerna kan få för ett sådant förslag. — Nu, mine herrar, stå vi för fjerde gången för att besluta om ett förslag, alldeles likadant i hufvudsak som ett förutvarande. Detta har varit antaget utaf Riksdagens båda kamrar två särskilda gånger, har varit hos Kongl. Maj:t och hos högsta domstolen samt der blifvit nagelfaret. Det har återkommit från Kongl. Maj:t och antagits af kamrarne åter igen — och vi stå här nu för att för fjerde gången behandla detsamma. Jag undrar storligen, om man icke kan säga, att det mognat och ventilerats så mycket samt framhållits på så många sätt, som man gerna kan begära.

Då jag emellertid icke kan finna, att några nya skäl här hafva framkommit, som böra rubba, hvad förut här blifvit beslutadt, intet enda kardinalskäl är uppställt, som gör förslaget hvarken orättvist, obilligt eller omöjligt, så anhåller jag att få yrka bifall till detsamma.

Herrar Åkesson och Pehrsson i Norrsund förklarade sig instämma med herr Månsson.

Herr Nordin i Hammerdal: Då jag med mitt votum icke kommer att bidraga till seger för det hvilande grundlagsförslaget, så anser jag mig både pliktig och berättigad att angifva de orsaker, som dervid äro bestämmande för mig. Jag kommer att rösta emot det icke därför, att jag känner någon större medömkan med städerna och deras representanter än med de frisinna från landsbygden — ty jag kan icke tänka annat, än att såväl städernas som landsortens frisinna män hafva samma orsak till missbelåtenhet, i fall det nu hvilande förslaget segrar — utan jag gör det af en helt annan orsak.

Här hafva många skäl förebragts både för och emot förslaget,

och jag vill icke inlåta mig på att upprepa dem. Men om man plockar bort grannlåten och fraserna från hvad som blifvit anfördt både för och emot detsamma, kan jag icke finna annat, än att man måste komma till en enda hufvudsanning, som måste vara gemensam för alla, som vilja fatta och förstå densamma. Och denna sanning ligger deri, att denna kammare kommer genom ett antagande af förslaget att mista sin magt gent emot den Första Kammaren vida mer, än hvad som blefve händelsen, om kamrarne finge tillväxa ännu en tid. Flera försäkringar hafva gifvits, bland annat ifrån statsrådsbänken, derom, att någon magtförändring icke skulle genom detta förslags antagande inträffa kamrarne emellan. Jag tycker, att dessa herrars uttalanden varit rent af förunderliga, då de väl borde veta, att de här icke talat till femton års pojkar.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Det är väl icke meningen, att detta förslag skulle räcka endast under denna period, ty i sådant fall hade nog dessa talare rätt. För den, som vet, huru utvecklingen försiggått inom de båda kamrarne från år 1866 till närvarande dag, bör det icke vara något svårlost problem att räkna ut, huruvida denna kammare tillväxt i magt gent emot den Första eller icke, och jag kan icke finna annat, än att om denna kammare skulle antaga det nu hvilande grundlagsförslaget — som troligt är, att den kommer att göra — så skulle kammaren hafva för all framtid vingklippt sig sjelf och stält sig i det läge, den nu står. Om man betraktar detta läge, så måste man medgifva, att Första Kammaren i samband med en klick inom den Andra snart sagdt i alla bevillningsfrågor gör med oss precis hvad den vill.

Det har blifvit sagdt af vissa talare, att vårt land är för fattigt att nu bekosta ett så stort antal representanter, som för närvarande finnes, och som i all synnerhet för framtiden komme att finnas. Mine herrar, jag kan icke neka till, att detta tal låter löjligt! Här hafva vi handskats med millionerna, som om de varit leksaker, och nu börja vi i hast att agera så fattiga, att vi icke kunna betala 10 à 12 riksdagsmän deras arfvoden. Detta låter verkligen allt för mycket kostligt och rent af barnsligt! Jag fäster mig icke vid sådana uttalanden, ty de hafva blifvit fälda blott för att man skulle hafva något att säga.

På grund af hvad jag nu anför, ber jag att ännu en gång få nämna, det jag kommer att rösta emot det hvilande grundlagsförändringsförslaget.

Som ännu åtskilliga talare anmält sig för yttrandes afgifvande, men tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare öfverläggningen till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,10 e. m.

In fidem
Hj. Nehrman.